

Rehabiliteringstilbud med innslag av barn og unge

Beboeres erfaringer med å være en mentor for elever i det alternative opplæringstilbudet JegEr Ung på Jegersberg gård

Forfatter:

Siv Merete Kjenes Arnesen (NORCE)

Rapport 3-2024, Helse og samfunn

Foto: Anne Lise Norheim

Rapporttittel	Evaluering av JegEr Ung
Prosjektnummer	104834
Institusjon	NORCE Norwegian Research Centre AS
Oppdragsgivere	FOU-prosjekt; samarbeidsprosjekt med Kristiansand kommune, Universitetet i Agder og NORCE, prosjektår nr. 2
Gradering	Åpen
Rapportnr.	Nr. 3-2024, NORCE Helse og samfunn
ISBN	978-82-8408-333-9
Antall sider	48
Publiseringsdato	Januar 2024
CC-lisens	CC BY 4.0
Sitering	Arnesen, S.M.K. (2024). Rehabiliteringstilbud med innslag av barn og unge. Rapport nr. 3-2024, NORCE Helse og samfunn.
Bildekreditering	Anne Lise Norheim
Geografisk område	Agder
Stikkord	Evaluering, rehabiliteringstilbud, alternativ læringsarena, elever, mentorer

Sammendrag

JegEr Ung er et alternativt opplæringstilbud etablert på Jegersberg gård for barn og unge med utfordringer i den ordinære skolen i Kristiansand kommune. Elevene er i tilbudet én eller flere dager i uken, og målet er at de skal erfare mestring og inkludering. Jegersberg gård er et rus- og medikamentfritt rehabiliterings- og kompetansesenter hvor beboerne bor og arbeider. Bruk av voksne som er i et rehabiliteringstilbud overfor elever med utfordringer i skolen, er et unikt og innovativt tilbud. Elevene inngår i det praktiske arbeidet og får tildelt en mentor som er beboer på gården. FoU-prosjektet utforsker erfaringene til elevene, foresatte og kontaktlærerne med JegEr Ung-tilbudet, samt hvordan arbeid med elevene påvirke miljøet på gården og beboernes egen rehabiliteringsprosess. Vi finner at både elever og beboere erfarer en helsefremmende utvikling i tråd med recovery-tenkning.

Forord

Denne evalueringsrapporten er rapport nr. 2 i et treårig forskningsprosjekt, og er utarbeidet og ført i pennen av seniorforsker og prosjektleder Siv Merete Kjenes Arnesen (NORCE). Prosjektarbeidet er utført av Migle Helmersen (UiA) og Siv Merete Kjenes Arnesen (NORCE) i nært samarbeid med prosjektleder i Livsmestring i Kristiansand kommune, Hilde Marie Kvarenes. Prosjektet er et FoU-samarbeid mellom Kristiansand kommune, Jegersberg gård, Universitetet i Agder og NORCE Norwegian Research Center AS, og er finansiert av Statsforvalteren i Agder gjennom midler for prosjektskjønn for 2023. Det er søkt om midler til et treårig prosjekt, og dette er rapporten for arbeid gjennomført det andre prosjektåret.

I årets arbeid har to masterstudenter fra Fakultet for helse- og idrettsvitenskap, Institutt for ernæring og folkehelse, ved UiA vært inkludert i deler av prosjektarbeidets datainnsamling. Masterstudentene har til sammen gjennomført 15 individuelle intervjuer som inngår i forskningsprosjektet, og forskerne ved UiA og NORCE har gjennomført ytterligere 17 intervjuer (individuelle og gruppe) med til sammen 23 informanter, samt to kortfattede spørreundersøkelser til elever og beboere på Jegersberg gård. De anonyme transkriberte intervjuene fra masterstudentene, sammen med det resterende materialet danner det totale datagrunnlaget for denne forskningsrapporten.

Masterstudentene har skrevet sine masteroppgaver på bakgrunn av egne intervjuer. Martine Daltveit Havnes har skrevet masteroppgaven: «*Nå er jeg som alle andre elever*». En kvalitativ studie av *JegEr Ung som alternativ opplæringsarena*. Hun har intervjuet elever, foresatte og kontaktlærere. Joachim Steinmann Neess har skrevet masteroppgaven: *Mentorordningen på Jegersberg gård. En kvalitativ studie av en rolle som mentor i egen rusrehabilitering*. Han har intervjuet beboere på Jegersberg gård. Jeg vil takke Martine og Joachim for deres arbeid i prosjektet, og gratulere dem med mastergraden! Jeg vil også takke Migle Helmersen (UiA) for hennes deltakelse og innsats i prosjektet.

Denne rapporten dekker arbeidet som er gjennomført i prosjektets andre prosjektår, og kan med fordel sees i sammenheng med prosjektets rapport fra første prosjektår: «*Barn og unge på Jegersberg gård – JegEr Ung*». *Alternativt opplæringstilbud for elever i Kristiansand kommune*. Hver av rapportene kan leses for seg selv, men henger også sammen. Prosjektets første rapport omhandler resultater knyttet til etablering, organisering og formalisering av det alternative læringstilbudet JegEr Ung, samt erfaringene med dette tilbudet fra elever, foresatte og kontaktlærere/assistenter. Prosjektets andre rapport formidler ytterligere erfaringer fra elever, foresatte og kontaktlærere, men vektlegger denne gangen erfaringene til beboere, arbeidsledere og fagledere med å ha elever på Jegersberg gård. Mer spesifikt, utforskes hvilken betydning arbeidet med elevene har for beboernes egen rehabiliteringsprosess.

Også i dette andre prosjektåret har vi erfart stor samarbeidsvilje fra både samarbeidspartnere og fra alle som har stilt opp til intervju eller besvart spørreundersøkelsene vi har utarbeidet. Tusen takk til dere alle! Vi vil også i år spesielt takke Hilde Marie Kvarenes for godt samarbeid og flott innsats i tilretteleggingen for datainnsamlingen. En stor takk rettes også til Kjærsti Thorsteinsen, Forsker II ved NORCE, for bistand med kvalitetssikring av rapporten.

Kristiansand, januar 2024

Siv Merete Kjenes Arnesen (prosjektleder)

Sammendrag

JegEr Ung er et relativt nyopprettet alternativt opplæringstilbud for barn og unge med utfordringer i den ordinære skolen i Kristiansand kommune. Tilbudet er utviklet gjennom et samarbeid med ansvarlige ved Jegersberg gård og oppvekstsektoren i kommunen i perioden 2019–2020 (prosjektutprøving). Fra og med våren 2020 ble JegEr Ung etablert som eget tilbud i oppvekstsektoren til skolene i Kristiansand kommune. Formålet med JegEr Ung er å tilby elever med utfordringer i ordinær skole, et alternativt opplæringstilbud på en annerledes læringsarena der de kan oppleve mestring og inkludering. På Jegersberg gård er elevene med i praktiske arbeidsoppgaver knyttet til ulike arbeidslag innenfor dyrestell, bygg- og anlegg og kjøkken. Elevene inngår i samarbeid med mentorer og beboere på gården. De fleste elevene er én eller flere dager i uken i tilbudet. Resterende dager er de på sin ordinære hjemskole.

Jegersberg gård er et rus- og medikamentfritt rehabiliterings- og kompetansesenter som ble etablert i 2012. Beboerne på gården er voksne med tidligere utfordringer knyttet til rusavhengighet. Bruk av voksne som er i et rehabiliteringstilbud overfor elever med utfordringer i skolen, er et unikt og innovativt tilbud i kommunen. Rehabiliteringstilbudet på Jegersberg gård er utformet etter en modell fra San Patrignano i Italia. Den er basert på fire hovedelementer: tid, fellesskap, mentorordninger og kvalifisering. Dette er en modell som beboerne på gården lever etter, og som JegEr Ung-tilbudet er basert på.

Kristiansand kommune har i samarbeid med NORCE Norwegian Research Center AS og Universitetet i Agder gjennomført et FoU-samarbeid i 2022 og i 2023, der NORCE og UiA har hatt ansvar for gjennomføring av en utforskning og evaluering av tilbudet JegEr Ung. I årets arbeid har to masterstudenter fra Fakultet for helse- og idrettsvitenskap, Institutt for ernæring og folkehelse, ved UiA vært inkludert i deler av prosjektarbeidets datainnsamling. Prosjektet er finansiert av prosjektskjønnsmidler av Statsforvalteren i Agder. Målsettingen med evalueringsprosjektet har vært å fremskaffe kunnskap om modellen JegEr Ung, samt kartlegge og evaluere erfaringer med tilbudet og samarbeidet rundt elevene. Denne rapporten beskriver også hvordan tilbudet JegEr Ung og elevenes tilstedeværelse på gården påvirker beboernes egen rehabiliteringsprosess.

Forskningsaktivitetene i evalueringsprosjektet er kvalitative, og har bestått av semistrukturerte individuelle- og gruppeintervju med 38 informanter (elever, foresatte, lærere, fagledere og beboere på gården). På denne måten har de ulike involverte aktørenes erfaringer med tilbudet blitt utforsket. For å få inn flere stemmer, utarbeidet vi en kort spørreundersøkelse til alle elevene, og til alle beboerne på gården, som de som ville kunne gi en anonym besvarelse på.

I 2023 har vi fulgt to spor i forskningen: en videreføring av følgeforskningen fra første prosjektår, der vi har innhentet erfaringer fra elever, foresatte og lærere/assistenter om deres erfaringer med JegEr Ung. Disse dataene går inn i følgeevalueringen som vi arbeider med. Videre har vi intervjuet beboere på gården, både noen av de som er mentorer for elever, og andre som ikke er det, for å få inn kunnskap om hvordan det er å arbeide med elever/barn, og hva dette gjør med deres egen rehabiliteringsprosess.

Evalueringen fra 2023 viser at elevene trives i JegEr Ung-tilbudet på gården, selv om noen brukte litt tid på å bli vant til tilbudet og å kjenne seg trygge. Analysen av intervjuene med elevene og svarene fra elev-spørreundersøkelsen brakte frem fire hovederfaringer med å være i tilbudet: 1) Erfaringer med praktiske aktiviteter og stell av dyr, 2) Å bli en del av fellesskapet på gården, 3) Økt selvtillit, og 4) Kunnskap om konsekvenser av rusutfordringer. Videre viser datagrunnlaget at det er ulikt hvor tett samarbeidet er mellom elevenes mentor og elevenes foresatte og kontaktlærere. Hovedvekten av foresatte og kontaktlærere/assistenter forteller om en tett kontakt, mens noen få

opplever lite kontakt og gir uttrykk for et ønske om mer kontakt og oppfølging. Det er litt uklart om denne forskjellen i kontakt fra JegEr Ung sin side er personavhengig eller om det er andre forhold som påvirker dette.

Et tydelig funn i begge prosjektårene er at mentoren ofte er svært fleksibel i sin tilnærming og i sin rolleutforming. Dette gjelder både i møte med foreldrene, lærerne og elevene, og i sitt arbeid for at elevene skal kjenne seg møtt og ivaretatt. Analysen av intervjuene med de voksne informantene frembringer fire hovedformer for mentorenes innsats i samarbeidet med foresatte og elevenes kontaktlærere: 1) Deltakelse i ansvarsgruppemøter, 2) Deltakelse på skole- og hjemmearena, 3) Rådgivning og sparringspartner, og 4) Kontakt med eleven utover skoletid.

Videre avdekker årets evaluering beboeres erfaringer med å ha elever på gården. Det er tydelig at dette påvirker miljøet på gården positivt, og flere forteller at dette gir mer glede, lek og moro. Når det kommer til hvorvidt beboernes egen rehabiliteringsprosess blir påvirket av elevenes tilstedeværelse og samarbeid med dem, så viser dataene at beboerne opplever at dette påvirker dem. De erfarer en: 1) endret væremåte, 2) økt trivsel, 3) å få være en hjelper, og 4) nye tanker om yrkesplaner. Selv om en hovedvekt av beboerne har disse erfaringene, finner vi også at enkelte erfarer at det kan være slitsomt å ha barn på gården eller å ha ansvar for elevene, dersom de selv har tunge perioder i egen rehabiliteringsprosess. Det virker å være gode ordninger for å avhjelpe en slik situasjon, men det er likevel noe ansvarlige ved Jegersberg gård og JegEr Ung må være oppmerksomme på.

Oppsummert finner vi at både elever og beboere erfarer helsefremmende prosesser gjennom å være sammen på gården, og tilbudet virker å bidra til fremme mestring, samt en bevisstgjøring på egne ressurser og interesser for både elever og beboere. For noen av elevene bidrar dette til økte sosiale ferdigheter, økt motivasjon for skolen m.m. For noen av beboerne påvirker arbeidet med elevene deres valg om utdanning, yrke og oppmerksomhet på egne relasjoner.

Innhold

Forord	2
Sammendrag	3
1. Innledning	6
1.1. Bakgrunn for forskningsprosjektet.....	6
1.2. Regelverk for bruk av alternative læringsarenaer	7
1.3. Jegersberg gård og opplæringstilbudet JegEr ung	7
1.4. Målsettingen med FoU-prosjektet	9
1.5. Inkludering av to masteroppgaver i studien	10
1.6. Rapportens oppbygning	11
2. Relevant forskning og litteratur.....	12
2.1. Mentor og mentoring.....	12
2.2. Rusrehabilitering i et helsefremmende perspektiv.....	13
3. Metode	16
3.1. Rekruttering av informanter	17
3.2. Individuelle intervju	17
3.3. Gruppeintervju	18
3.4. Spørreundersøkelser	18
3.5. Analysearbeid.....	19
3.6. Ethiske vurderinger	19
4. Resultater	21
4.1. Erfaringer med JegEr Ung-tilbudet.....	21
4.2. Erfaringer fra å arbeide med elever som en del av egen rehabiliteringsprosess	29
5. Resultater sett i et helsefremmende perspektiv	41
6. Avsluttende kommentar.....	45
Litteratur	46

1. Innledning

Denne evalueringsrapporten er utarbeidet på bakgrunn av et FoU-samarbeid mellom Kristiansand kommune, Jegersberg gård, Universitetet i Agder og NORCE Norwegian Research Centre AS. Kristiansand kommune erfarer, som mange andre kommuner i Norge, utfordringer med å sikre at alle elever i skolen får et godt nok utbytte av det faglige og sosiale miljøet på skolene. I arbeidet med å møte elever med ulike utfordringer i skolemiljøet, etablerte de det alternative læringstilbudet JegEr Ung i samarbeid med Jegersberg gård høsten 2019.

FoU-prosjektet er et treårig prosjekt, og er finansiert av Statsforvalteren i Agder gjennom midler for prosjektskjønn. FoU-prosjektet har fått midler for alle tre årene 2022 – 2024. Denne rapporten presenterer arbeidet som er gjennomført i det andre prosjektåret (2023). I rapporten fra første prosjektår (2022): «*Barn og unge på Jegersberg gård – JegEr Ung*». *Alternativt opplæringstilbud for elever i Kristiansand kommune*, blir etablering og organiseringen av tilbudet beskrevet, samt at erfaringer til elever, foresatte, kontaktlærere og ansatte i oppvekstsektoren med tilbudet blir presentert.

Formålet med FoU-prosjektet er å få mer kunnskap om erfaringene med JegEr Ung-tilbudet. Søkelyset i rapporten er både rettet mot elevenes, foresattes og læreres erfaringer av JegEr Ung-tilbudet, men også mot hvordan det oppleves å ha elever på gården for de som bor og jobber der. En del av formålet med prosjektet er dermed å innhente kunnskap om hva det betyr for beboernes egen rehabiliteringsprosess å være involvert i arbeid med elever på gården. Vi kjenner ikke til andre rehabiliteringstilbud som leverer tjenester til oppvekstsektoren, og det er derfor av interesse å vite hvordan arbeid med barn påvirker beboernes hverdag og rehabiliteringsprosess. Dette er viktig kunnskap både for skoleplanleggere og for de som arbeider med rehabilitering av tidligere misbrukere av rusmidler, både i kommunene og nasjonalt. Dessuten er dette viktig kunnskap for videre drift og videreutvikling av tilbudet JegEr Ung i Kristiansand kommune.

1.1. Bakgrunn for forskningsprosjektet

Gjennom flere år har det blitt jobbet med inkluderende læringsmiljø i Kristiansand kommune. FLIK prosjektet¹ har vært en hovedsatsning, hvor det har blitt jobbet systematisk og langsiktig med inkluderende læringsmiljø på den enkelte barnehage og skole i kommunen. Selv med en slik satsning, så erfarer Kristiansand kommune at det er en del elever som av ulike grunner ikke finner seg til rette i det ordinære klassemiljøet. I slike tilfeller blir det satt inn ulike tiltak, og dersom dette ikke fungerer godt nok, så kan elever i noen tilfeller få tilbud om å få deler av sin opplæring på en alternativ læringsarena.

JegEr Ung er et alternativt opplæringstilbud for barn og unge som har ulike utfordringer i den ordinære skolen. Tilbudet er et samarbeid mellom oppvekstsektoren i kommunen og Jegersberg gård. JegEr Ung er ett av flere tilbud i oppvekstsektoren til skolene i Kristiansand kommune. Formålet med JegEr Ung er å tilby elever med vansker i skolen en annerledes læringsarena hvor elevene kan oppleve mestring og inkludering. Hovedvekten av elevene i JegEr Ung er på gården én eller flere dager i uken, og de resterende skoledagene på sin hjemskole.

¹ <https://www.utdanningsnytt.no/barnehageforskning-barnehagelaerer-barnehagepedagogikk/systematikk-og-utholdenhet-er-avgjorende-for-at-barna-skal-trives-bedre-i-barnehagen/117482>

JegEr Ung er en del av Jegersberg gårds inntektsgivende tjenester. Jegersberg gård er et rus- og medikamentfritt rehabiliterings- og kompetansesenter bygd på en modell fra San Patrignano i Italia (sanpatrignano, u.å.; Triple R project, u.å.), hvor fire grunnleggende elementer er gjeldene for bo- og rehabiliteringstilbudet: tid, fellesskap, mentorordning og kvalifisering. Beboerne på gården lever og arbeider etter denne modellen, og JegEr Ung-tilbudet for skoleelevene er også basert på de samme prinsippene.

Kristiansand kommune har, i likhet med en del andre kommuner på Sørlandet, utfordringer knyttet til økonomiske rammebetingelser, økte levekårsforskjeller, samt at for mange står utenfor samfunnet (Kristiansand kommune, 2020, s. 3). I kommuneplanens samfunnsdel 2020-2030 «Sterkere sammen – Kristiansand mot 2030» har Kristiansand kommune vedtatt flere målsettinger for å møte disse utfordringene. Blant annet å «skape trygge og gode møteplasser mellom mennesker på tvers av ulikheter», og «sikre at alle får et sammenhengende læringsløp og aktivitet ut fra egne forutsetninger», samt «sikre at barn og unge blir verdsatt som den de er, og utvikler ferdigheter i å mestre eget liv» (Kristiansand kommune, 2020, s. 12–13). JegEr Ung og Jegersberg gård kan regnes for å være tilbud i tråd med disse målsettingene.

Før vi går videre på FoU-prosjektets målsettinger, vil vi kort presentere regelverket som gjelder for bruk av alternative læringsarenaer, samt sentral informasjon om modellen som ligger til grunn for Jegersberg gård og for JegEr Ung-tilbudet. Denne informasjonen (kap. 1.2 og 1.3) er identisk med tilsvarende informasjon i rapport nr. 1 (Arnesen & Helmersen, 2022, s. 10–13).

1.2. Regelverk for bruk av alternative læringsarenaer

Retten til tilpasset opplæring (TPO) gjelder alle elever i den norske skolen, og er lovfestet i Opplæringslova § 1 (1998). Formålet med TPO, er å sikre at den enkelte elev får en opplæring i tråd med evner og forutsetninger. Spesialundervisning er en del av den tilpassede undervisningen (Utdanningsdirektoratet, 2022). Både fellesskolens tradisjoner og lovverket knyttet til opplæring, er basert på prinsippene om inkludering, likeverd og tilpasset opplæring, som innebærer at alle elever skal inkluderes og tilhøre et klassefellesskap (Opplæringslova, 1998; Utdanningsdirektoratet, 2010). Samtidig åpner lovverket opp for bruk av alternative læringsarenaer, som betegnes som at en eller flere elever får deler av sin opplæring på et annet sted enn på skolens område. Leirskole, bedrifter og bondegårder er eksempler på alternative læringsarenaer (Utdanningsdirektoratet, 2010, s. 1).

Det er en begrenset adgang for skoleeier å ta i bruk alternative læringsarenaer (jf. Opplæringslova § 2-3), og bruken reguleres gjennom Opplæringslova (1998) og Utdanningsdirektoratets rundskriv (2010). Elever som kvalifiserer for spesialundervisning etter Opplæringslova § 5-1 kan få et slikt tilbud, og det skal være hensynet til eleven (barnets beste) som skal være det avgjørende argumentet (jf. FNs barnekonvensjon, 1989). Rektor på elevenes skole er ansvarlig for elevenes opplæring, og det skal fattes vedtak om spesialundervisning og individuell opplæringsplan (IOP) for den enkelte elev (Utdanningsdirektoratet, 2021).

1.3. Jegersberg gård og opplæringstilbudet JegEr ung

Jegersberg gård som rus- og rehabiliteringssenter skiller seg ut nasjonalt, og er blant de første til å drive rusrehabilitering på denne måten i Norge. Tilbudet skal representere et tilbud i grenselandet mellom kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. 41 beboere bodde på gården i tidsrommet august 2022 til juni 2023. De som velger å bo på Jegersberg gård er rusfrie, og de som

arbeider med elevene har levert gyldig politiattest. Beboerne inngår i arbeidet på gården og i arbeid tilknyttet ulike arbeidslag som også tar oppdrag utenfor gården (f.eks. innenfor anleggsvirksomhet m.m.).

På gården har de hester og mulighet for oppstalling, dvs. at personer med egen hest kan leie stallplass og komme på gården og stelle hesten sin der. Videre har de en del smådyr på gården som alpakaer, høner, kaniner m.m. I tillegg til anleggsarbeid, driver Jegersberg gård med utleie og tilrettelegger for en del arrangementer i egne lokaler. Nytt av året er opprettelse av hundedagis (dvs. pass av hunder på dagtid). Gården ligger nært turområdet Jegersberg i kommunen.

På gården jobber beboere og 12 ansatte i et likeverdig samarbeid. Ansatte bor ikke på gården, og flere av disse har ikke egenerfaring med rusutfordringer. Blant de ansatte er det fem fagledere som har ansvar for hver sine fagområder (stall, bygg- og anlegg, kjøkken/konferanse, JegEr Ung, drift- og administrasjon). De som bor på gården kalles beboere. Beboerne kan ha ulike roller og ansvar på gården, og noen av beboerne er utpekt til å være arbeidsledere for de ulike arbeidslagene. Beboerne kan også være mentorer for voksne og/eller elever.

Rehabiliteringssenteret bygger som nevnt på en modell fra San Patrignano i Italia (sanpatrignano, u.å.; Triple R project, u.å.). I denne rehabiliteringsmodellen står erfaringskompetanse fra tidligere beboere helt sentralt, og modellen er basert på de fire elementene: tid, fellesskap, mentorordning og kvalifisering. Dette betyr følgende for beboerne som flytter inn (jf. Jegersberg gård, 2015; Jegersberg gård, u.å.; Arnesen & Helmersen, 2022, s. 11–12):

- **Tid:** Ved Jegersberg gård kan man i utgangspunktet bo så lenge man vil. Etter modellen ansees det som at man har fullført rehabiliteringsløpet etter tre år. Det tar tid å skape seg et godt liv.
- **Fellesskap:** På Jegersberg gård bor og jobber man i sammen og tar vare på hverandre i et fellesskap. De som bor på gården blir som en stor familie, der man lærer seg å håndtere både medgang og motgang. Å utvikle seg som menneske i samhandling med andre mennesker er viktig. Sentralt i modellen er å gi hverandre tilbakemeldinger. Ved å våge å gi hverandre både gode og dårlige tilbakemeldinger på en konstruktiv måte, utvikler man seg sammen. Det er en grunnleggende verdi i fellesskapet at de skal være åpne med hverandre. Mottoet for Jegersberg Gård er: «Sammen kan vi».
- **Mentor:** Mentorordningen er sentral for modellens bærekraft, og er antakelig det som skiller virksomheten på Jegersberg gård mest fra øvrige rehabiliteringstilbud i Norge. Rehabiliteringstilbudet på Jegersberg gård bygger på en ordning hvor beboerne blir tildelt en mentor med egenerfaring fra rusavhengighet når de flytter inn på gården. Gjennom erfaring fra egen rehabilitering skal mentor være en viktig støttespiller i rehabiliteringsprosessen. Etter å ha vært beboer på Jegersberg gård i ett år, kan man kvalifisere seg til å bli mentor for nye beboere som flytter inn. Målsettingen er at alle som flytter inn på Jegersberg gård etter hvert skal bli mentor, og bidra til at nye beboere kommer inn i et godt rehabiliteringsløp. Mentorene har også ukentlige mentormøter, hvor man bruker hverandre som veiledere.
- **Kvalifisering:** Elementet kvalifisering ivaretas gjennom at beboerne på gården får tilbud om å kvalifisere seg til arbeidslivet, enten gjennom deltakelse i arbeidslagene og virksomheten på gården, eller ved arbeid på ekstern arbeidsplass. Med kvalifisering menes det at man skal kvalifisere seg tilbake til et vanlig liv med jobb, utdanning, fritidsaktiviteter og nettverk. Et hovedfokus er tillit og mestring fra dag én. Her lærer man seg å ta mye ansvar, både for seg selv og andre. Grunntanken er at ved å hjelpe andre hjelper man også seg selv.

Dette tankesettet og disse fire elementene legges også til grunn i opplæringsmodellen for elevene som innlemmes i tilbudet *JegEr Ung* på gården. Elevene kan være én eller flere dager i gårds-tilbudet, alt etter hvilket behov de har. I løpet av skoleåret 2022–2023 har 14 elever hatt et tilbud i *JegEr Ung*. Betydningen av elementene er det samme, men er noe omskrevet. For elevene betyr disse begrepene følgende:

- **Tid:** Elevene får være i tilbudet på gården så lenge de trenger det.
- **Fellesskap:** Elevene inngår i fellesskapet på gården sammen med beboerne, og deltar til frokost, lunsj og i de ulike arbeidslagene på gården.
- **Mentor:** Elevene får en mentor når de begynner på gården. Etter hvert som de er klar for det, blir de selv mentor for andre elever/ studenter som er innom gården (dvs. mentoroppgaver). Dette markeres på gården med tale og overrekkelse av diplom til elevene som blir mentor.
- **Kvalifisering:** Målet er at elevene skal erfare økt mestring og inkludering, og for noen handler det om å kvalifiseres tilbake til skolen og klassefellesskapet.

På gården fordeles beboerne i tre arbeidslag. Elevene inngår i disse tre arbeidslagene når de er i tilbudet på gården. Arbeidslagene er:

- 1) Stall (stell og arbeid knyttet til dyrene på gården),
- 2) Bygg og anlegg (ulike arbeidsoppgaver knyttet til gården eller oppdrag utenfor gården)
- 3) Kjøkken (deltar i matlaging og tilberedelse av de ulike måltidene til alle på gården)

Elevene har hver sin mentor som inngår i de ulike arbeidslagene, og elevene kan velge hvilke arbeidslag de ønsker å være en del av, ut ifra egne interesser. Tilbudet knyttes til overordnet del av læreplanverket (LK20), hvor skolen skal legge til rette for læring innenfor de tre tverrfaglige temaene folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap, og bærekraftig utvikling.² Et hovedfokus i tilnærmingen til elevene, er at de skal få erfare tillit og mestring fra første dag i tilbudet. Sentralt i modellen *JegEr Ung* er også å våge å gi hverandre konstruktive tilbakemeldinger på gode og mindre gode egenskaper/prestasjoner, og på den måten få en utvikling. Også i tilbudet med elevene er det en uttalt verdi at man skal være åpne med hverandre og elevene blir introdusert for det samme mottoet: «Sammen kan vi». Sentrale elementer i læringen er knyttet til utviklingen av et positivt selvbilde, en trygg identitet og mestring av eget liv (jf. Samarbeidsavtale mellom Kommunalområdet skole og SFO og Jegersberg gård, 2020). Det er tenkt at tiltaket kan bidra til «at elevene lærer å håndtere medgang og motgang, personlige og praktiske utfordringer på en best mulig måte. Det jobbes konkret og praktisk rundt tema som mellommenneskelige relasjoner, kunne sette grenser og respektere andre, og å kunne håndtere tanker, følelser og relasjoner» (jf. Samarbeidsavtale mellom Kommunalområdet skole og SFO og Jegersberg gård, 2020).

1.4. Målsettingen med FoU-prosjektet

I det omsøkte FoU-prosjektet, er det et ønske om å få gjennomført et treårig forsknings- og utviklingsprosjekt knyttet til *JegEr Ung*. Dette er et samarbeidsprosjekt, og formålet er dermed både forskning og utvikling av *JegEr Ung*-tilbudet. Siden Statsforvalterens prosjektskjønn tildeles for ett år om gangen, så planlegges forskningsaktivitetene for ett år om gangen. Statsforvalteren

² <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/folkehelse-og-livsmestring/>

har bevilget midler for det første og det andre prosjektåret, og 16.1.2024 bevilget Statsforvalteren midler også til det tredje året. Dette gir oss mulighet til å dokumentere og evaluere erfaringene med *JegEr Ung* over lengre tid. Det omsøkte FoU-prosjektet består av fire arbeidspakker med følgende undersøkelsesområder:

Arbeidspakke 1: Utvikling, organisering og formalisering av *JegEr Ung*

Arbeidspakke 2: Elever, foresatte og skolens erfaringer med *JegEr Ung*

Arbeidspakke 3: Betydning for mentorer og beboeres rehabiliteringsprosess

Arbeidspakke 4: Kommunens samhandling rundt elevene

I det treårige FoU-prosjektet gjelder følgende overordnede mål:

- Beskrive samarbeidet mellom offentlige tjenester og *JegEr Ung*, samt organisering og formaliseringen av skoletilbudet (arbeidspakke 1). Beskrives i rapport nr. 1.
- Dokumentere og evaluere utprøvingen av modellen og erfaringene med modellen i *JegEr Ung* over tid (arbeidspakke 2). Beskrives i rapport nr. 1 og nr. 2 (dvs. denne rapporten).
- Dokumentere og beskrive hva mentorfunksjonen for barn- og unge betyr for involverte beboeres egen rehabiliterings prosess (arbeidspakke 3). Beskrives i denne rapporten.

NORCE og UiA har hatt hovedansvaret for gjennomføring av forskningsaktivitetene i arbeidspakkene 1, 2 og 3. Kommunen har hatt ansvar for gjennomføring av arbeidspakke 4 (samhandling rundt elevene ved analyseverktøyet JointAnalytic). Ved innvilgelse av midler for første prosjektår, måtte NORCE og UiA revidere forskningsaktivitetene i tråd med innvilgede midler til å dekke arbeidspakke nr. 1 og 2, men gjennomførte også et innledende intervju innenfor arbeidspakke nr. 3. I denne rapporten beskrives erfaringene med modellen for nåværende tidspunkt og over tid. Erfaringene over tid og samhandlingen rundt elevene vil bli ytterligere utforsket i 2024. Denne rapporten omhandler kun forskningsaktivitetene i arbeidspakkene som UiA og NORCE har hatt ansvaret for.

1.5. Inkludering av to masteroppgaver i studien

Dette prosjektåret (2023) ble to masterstudenter ved Institutt for ernæring og folkehelse (UiA) inkludert i forskningsarbeidet. Begge studentene gjennomførte intervjuer med informanter tilknyttet vår studie, og det transkriberte anonymiserte intervjumaterialet fra disse intervjuene inngår av den grunn i datagrunnlaget for denne studien jf. tabell 1. De to masterstudentene skrev hver sin masteroppgave med følgende tittel og innhold:

- Joachim Steinmann Neess skrev om mentorordningen på Jegersberg gård med tittelen *Mentorordning på Jegersberg gård. En kvalitativ studie av en rolle som mentor i egen rusrehabilitering*. Formålet med denne oppgaven var å undersøke hvordan en rolle som mentor kan være et hjelpemiddel i et individs rusrehabiliteringsprosess. Datagrunnlaget var seks informanter som hadde mentor erfaring. Masteroppgaven kan leses her: <https://hdl.handle.net/11250/3081671>
- Martine Daltveit Havnes skrev om tilbudet *JegEr ung* som alternativ opplæringsarena, med tittelen «*Nå er jeg som alle andre elever*». *En kvalitativ studie av JegEr Ung som alternativ opplæringsarena*. Formålet med denne oppgaven var å utforske om *JegEr Ung* kan være et viktig selektivt tiltak for elever som ikke mestrer ordinær undervisning. Datagrunnlaget var ni informanter fordelt på informantgruppene; elever, foresatte og

kontaktlærere/assistenter. Masteroppgaven kan leses her:

<https://hdl.handle.net/11250/3081672>

1.6. Rapportens oppbygning

Denne rapporten er disponert på følgende måte: Kapittel 1 gir innledende informasjon om bakgrunnen for forskningsprosjektet, om JegEr Ung og Jegersberg gård, samt prosjektets formål og problemstillinger. I kapittel 2 presenteres relevant forskning og litteratur på mentorordning og rus-rehabilitering, før design og metode og gjennomføringen av de ulike forskningsaktivitetene presenteres i kap. 3. I kapittel 4 blir resultatene fra intervjustudiene og kartleggingene vi har gjennomført i 2023 presentert. I kapittel 5 presenteres noen refleksjoner knyttet til hovedfunn i arbeidet sett i lys av helsefremmende teori, før en avsluttende kommentar fremstilles i kap. 6.

Merknad: Rapport I og rapport II henger sammen og utfyller hverandre, samtidig som hver rapport er utformet til å stå på egne ben, og dermed skal kunne leses uavhengig av hverandre. Som nevnt er noe av den innledende informasjonen om tilbudet og regelverket i denne rapporten identisk som i rapport I. Dette gjelder kap. 1.2 og 1.3. Denne teksten er tatt med for at leser skal ha nødvendig bakgrunnskunnskap både om gjeldende regelverk for alternative læringsarenaer, samt om tilbudet JegEr Ung og Jegersberg gård.

2. Relevant forskning og litteratur

I rapport nr. I (Arnesen & Helmersen, 2022) presenterer vi relevant forskning og litteratur på bruk av gårdsbruk som læringsarena, helsefremmede teori og relevante perspektiver på helsefremmende skoler. I denne rapporten vektlegges relevant teori og forskning på mentor og mentoring, samt rusrehabilitering sett i et helsefremmende perspektiv.

2.1. Mentor og mentoring

Mentor og mentoring er begreper som har røtter langt tilbake, og er begreper som det eksisterer mange oppfatninger om og definisjoner av. En mentor er oftest en person – uten familiære bånd til den man er mentor for – med mer erfaring, og har oftest en rolle som forbilde/rollemodell, rådgiver, venn. Det er en som kan stille kritiske spørsmål i kraft av oppnådd relasjon, erfaring og egen innsikt (Mathisen, 2015, s. 133–135). Mentoring er en måte å jobbe på som i økende grad brukes i mange sammenhenger overfor mennesker med ulike utfordringer og i ulike aldrer. Ordningen kan ses i lys av tradisjonelle «lærlingeordninger», som kan sies å være i tråd med Lave og Wengers (2003) sosiale læringsteori. Nyere forståelser av mentorordningen, knyttes ifølge Mathisen (2015) opp til humanistisk psykologi, og dermed vektlegges betydningen av innsikt i eget liv og den enkeltes ansvar for personlige valg og utvikling. Et positivt menneskesyn preger denne tenkingen, der troen på personlig vekst og tillit til den enkeltes ressurser blir vektlagt (Mathisen, 2015). Et slikt tankegodt kan sies å være i tråd med grunnleggende tenking innenfor recovery-teori (jf. Borg et al., 2013), som er mye brukt innenfor rehabiliteringen av psykisk helse og rus.

Den som har mentor blir ofte kalt protesje³ som betyr «den som en annen tar seg av» (Mathisen, 2015, s. 25). Mentoren har dermed en rolle eller oppgave om å bidra til personlig vekst og utvikling hos sin protesje. Som vi forstår, er mentorordning ikke et nytt fenomen, men er mye brukt både innenfor rusrehabilitering og overfor unge som står i fare for å bli marginalisert, falle ut av skolen m.m. Mentoring er i økende grad blitt en arbeidsform dvs. en veiledningsform – som benyttes i flere sammenhenger – både innenfor idrett, næringsliv, utdanning og i rehabilitering m.m. (Mathisen, 2015). En fersk review-artikkel om norsk forskning på mentoring for sårbare grupper, fant at mentor-veiledningen ofte oppnådde sine mål, og at deltakerne (protesjeene) var fornøyde (Radlick og Medvatne, 2023). I en studie av Spencer og Liang (2009) ble et mentorprogram utviklet spesielt for jenter (ungdommer) utforsket, og da spesielt relasjonsprosessene i jentenes forhold til de kvinnelige mentorene. Ved å undersøke jentenes opplevelser og erfaringer, identifiserte forskerne tre relasjonsprosesser mellom de kvinnelige mentorene og jentene. Jentene erfarte følgende gjennom mentoringen; 1) engasjert og autentisk emosjonell støtte, 2) utvikling av nye ferdigheter og selvtillit gjennom samarbeid, og 3) opplevelser av selskap som ga lindring fra daglig stress. Dette viser noe av betydningen en mentorordning kan ha for unge mennesker.

Det eksisterer flere ulike definisjoner på hva en mentor er. Parsloe og Wray (2000, s. 78) definerer *mentor* som «mennesker som gjennom sitt arbeid hjelper andre til å utnytte sitt potensiale», og vektlegger mentoren som mer erfaren med en hjelperrolle. Mens Shea (1995, s. 3 i Mathisen, 2015, s. 27) vektlegger utviklingen og veksten som prosessen bidrar til, og beskriver *mentoring* som: «... a developmental, caring, sharing, helping relationship where one person invests time, knowhow and effort in increasing and improving another person`s growth, knowledge and skills».

³ Noen bruker begrepet mentee.

Disse definisjonene er i tråd med den forståelsen av mentor og mentoring som Jegersberg gård legger til grunn for sin rehabiliteringsmodell, samt i mentorordningen overfor elevene i JegEr Ung-tilbudet.

Videre vektlegges lærings- og tidsaspektet i andre definisjoner, og vi skjønner dermed at hva en mentor er og hva mentoring innebærer, er sammensatt og formes av forventinger og konteksten denne veiledningen foregår innenfor. På Jegersberg gård foregår det mentoring av to ulike grupper mennesker: 1) tidligere rusavhengige og 2) elever med utfordringer i skolen/skolemiljøet. Konteksten er Jegersberg gård, og årsakene til at de voksne og elevene er på gården er ulike, og dermed er forventingene til formålet med oppholdet noe ulike. En annen vesentlig ulikhet er alderen på disse to gruppene. Beboeren kan både ha en mentor og være en mentor for voksne. Noen kan i tillegg være mentor for en elev som en del av arbeidslaget JegEr Ung. En mentor driver med mentoring og Mathisens definisjon på mentoring er følgende (2015, s. 28):

«Mentoring er en samtale mellom likeverdige kolleger gjennomført i en atmosfære av gjensidig tillit, støtte og utfordring hvor målet er å skape refleksjon og ettertanke som fører til endring og forbedring, og hvor man utforsker protesjeens potensial for utvikling og vekst som yrkesutøver».

I en europeisk forståelse av mentoring, er man opptatt av læringsutbyttet og den pedagogiske prosessen som mentoren og protesjeen går igjennom sammen (Mathisen, 2015, s. 29). Erfaringene til mentorene er mer vektlagt, samt vektleggingen på likeverdighet og kollegialitet, som ansees som det beste utgangspunktet for mentoring. Dette finner vi igjen i Jegersberg gård sin praksis og forståelse av mentoring mellom beboerne. Når det gjelder mentoringen mellom en voksen og en elev, så vil denne relasjonen være asymmetrisk, da maktbalansen i relasjonen er skjev på grunn av forskjell i alder og erfaring. «Likeverdige kolleger» er dermed ikke den riktige beskrivelsen i en slik mentorering. «Likeverdige» i kraft av en gjensidig respekt, vil kunne være mer betegnende for mentorering mellom en beboer og en elev. Samtidig er mye av tankegodset likt, og målsettingen om å hjelpe elevene til en god utvikling er sentral. Etikk knyttet til mentorarbeid er sentralt, og spesielt i mentorrelasjoner der maktforholdet er asymmetrisk.

2.2. Rusrehabilitering i et helsefremmende perspektiv

Forebygging og rusrehabilitering har vært et viktig politisk satsningsområde i mange år i Norge og internasjonalt, da rusavhengighet medfører mange negative konsekvenser både for enkeltpersoner og for samfunnet. Opptappingsplanen på rusfeltet (2007–2012) hadde som hovedmål å redusere disse negative konsekvensene blant annet gjennom et faglig innhold til rusreformen i form av tiltak for å ruste opp kapasiteten i kommuner og spesialisthelsetjenesten, samt øke kvaliteten på det samlede tilbudet (Helsedirektoratet, 2012). Bakgrunnen var et stigende alkoholforbruk i Norge og en økning i bruk av sentralstimulerende midler, kombinert med store variasjoner i kommunenes ressurs- og tjenestetilbud inkludert behov for bedre oppfølging. Det ble gjort et verdivalg i planen om at folkehelseperspektivet skulle være førende. Rusreformen medførte noe nedgang i bruk av alkohol og cannabis blant unge, økt kapasitet i kommunalt rusarbeid, rusrådgivere og tillitspersoner, økte rettigheter til barn som pårørende m.m.

Følgeevalueringen av Opptappingsplanen for rusfeltet i perioden 2016–2020, viser at flere personer med rusmiddelproblemer får den hjelpen de trenger, og har fått økt innflytelse på eget tjenestetilbud. Samtidig er det fortsatt store kommunale variasjoner når det gjelder kapasitet, kompetanse og tjenestetilbud (Hansen et al., 2020).

Den enkelte kommune har ansvar for oppfølging av personer med rusproblemer som søker hjelp, og tiltakene kan variere fra kommune til kommune (Helse- og omsorgsdepartementet, 2022). Kommunens ansvar er nedfelt i helse- og omsorgstjenesteloven (2011), i tillegg har kommunen et ansvar for tjenester til denne målgruppen som har behov etter Lov om sosiale tjenester i NAV (Sosialtjenesteloven, 2009). Kommunene samarbeider i mange tilfeller med frivillig og ideelle organisasjoner, som bidrar med et betydelig arbeid for brukergrupper via institusjonstilbud utenfor spesialisttjenesten, møtesteder, arbeids- og kvalifiseringstiltak og nettverksarbeid mm. (jf. Helse- og omsorgsdepartementet, 2022). Kristiansand kommune har valgt å organisere Jegersberg gård som en egen enhet i kommunen, under helse og mestring. I tillegg til dette arbeidet har kommunen bemannede bofellesskap, ambulante team og mestringsteam som jobber lavterskel etter vedtak, samt andre tjenester for de tyngste brukerne m.m.

I Helsedirektoratets (2023, s. 3) nasjonale veileder for *Rehabilitering, habilitering, individuell plan og koordinator* skriver de at «målgruppen for rehabilitering er personer som har, eller står i fare for å få begrensninger i sin fysiske, kognitive eller sosiale funksjonsevne». Videre påpekes det at denne målgruppen kjennetegnes ved «behovet for å gjenvinne tapte funksjoner etter f.eks. rusavhengighet». Innenfor rehabilitering er det en målsetting å øve opp tidligere funksjoner og ferdigheter, og mange må lære seg å mestre livet sitt på nytt. Videre blir det påpekt at for unge og voksne i yrkesaktiv alder, er rehabilitering med arbeid som mål, sentralt. Dette kommer tydelig frem i modellen på Jegersberg gård, hvor rehabiliteringstilbudet har en tydelig målsetting om å kvalifisere den enkelte inn i utdanning og jobb. Dessuten har modellen tydelige målsettinger både innenfor fysiske, sosiale, psykososiale lærings- og mestringsområder. Dette blir organisert gjennom de ulike arbeidslagene, samt gjennom modellen som beboerne lever og arbeider etter.

På Jegersberg gård bor de sammen over lang tid, noe som nettopp er hensikten med modellen tilbudet er basert på. Mentorordningen inngår også som en sentral del av rehabiliteringstilbudet. Jegersberg gård er en unik modell i en norsk sammenheng, og kan sammenlignes med Basta i Sverige (Basta, u.å.) og San Patrignano i Italia ([sanpatrignano](#), u.å.). Erfaringskunnskap settes høyt på Jegersberg gård (Jegersberg gård, u.å.). Erfaringskunnskap og fag er sidestilt, og viser seg gjennom at de ansatte har ulik fag- og erfaringskompetanse, og det en kultur på gården hvor disse kompetansene utfyller hverandre. På Jegersberg gård er arbeidshverdagen en sentral del av rehabiliteringen. Dette er et ledd i kvalifiseringstiltaket, med målsetting om at beboerne skal få seg en utdanning og komme seg ut i jobb. Underveis i oppholdet er det også enkelte som får en mindre stilling i kommunene eller andre steder utover de arbeidslagene som gården har. Målet er å bruke den tiden den enkelte trenger på å lære seg å leve et rusfritt liv.

Rehabiliteringsmodellen på Jegersberg gård innebærer at beboerne får så mye tid de trenger, med begrunnelse i at det tar tid å skape seg et nytt liv og identitet. Anbefalt botid på gården er 3 år, men de kan selv velge hvor lenge de bor der. Det er fokus på å finne seg til rette på gården og i fellesskapet, og etter hvert mer mot fremtid og muligheter. Felleskapet på gården er vektlagt, hvor de lever og gjør alt sammen. Målet med dette er å få jobbe med relasjoner til andre, samt at fellesskapet blir ansett som et sentralt virkemiddel for å finne frem til en ny identitet. Det blir vektlagt at alle har et ansvar for å bidra inn i fellesskapet.

Mentorordningen blir ansett som en sentral del av rehabiliteringstilbudet. Jegersberg skriver følgende om mentor på sine nettsider: «En mentor er en person som har erfaring og som har kommet langt i egen rehabilitering. Din mentor skal være en støttespiller for deg og bistå med hjelp og tilrettelegging for en god rehabilitering. Målsettingen er at alle som flytter inn på gården etter hvert skal bli mentorer for nye beboere. Mentorering er like viktig for den som er mentor

som for den som mottar støtte, det er gjennom å hjelpe andre man hjelper seg selv» (Jegersberg gård, u.å.).

På Jegersberg gård så vektlegger de en helsefremmende tankegang og arbeidsmåte gjennom å fokusere på hva den enkelte beboer har av interesser og evner. Fokuset er rettet mot hva som skaper utvikling, helse og bedring for den enkelte. I dette arbeidet blir ansvar og tillit vektlagt. Dette synet viser seg i det ansvaret den enkelte får når de flytter inn på gården, hvor de fra første dag inngår i arbeidet sammen med de andre beboerne. Videre vises dette gjennom organiseringen av arbeidet, der ansatte på gården uten ruserfaring inngår i arbeidet på lik linje med både beboere og ansatte med tidligere ruserfaring. Det er et uttalt mål at fagkompetanse og erfaringskompetanse er likestilt, og skal inngå i en gjensidig utfylling i rehabiliteringstilbudet. Et slikt tillitsbasert og helsefremmende fokus viser seg også i Kristiansand kommunes ønske og vilje til å samarbeide med Jegersberg gård om etablering og drift av det alternative opplæringstilbudet JegEr Ung for elever i grunnskolen. Det eksisterer forskning på ulike rehabiliteringstiltak, men arbeid med barn som et ledd i egen rusrehabilitering, kjenner vi ikke til tidligere forskning på.

3. Metode

Forskningsaktivitetene er kvalitative, og vi har også dette året benyttet oss av datatriangulering (Jick, 1979; Mathison, 1988) på informantnivå (ulike informantgrupper). Spørreundersøkelsene er også kvalitative i sin form, med åpne svarkategorier der respondentene kunne skrive inn fritekst. Dette har bidratt til at vi har fått inn flere stemmer fra elever og beboere. Denne tilnærmingen har bidratt til et rikt datasett til forskningen i tråd med formålet for prosjektet.

Som tidligere nevnt består det totale datagrunnlaget av intervjuer foretatt av forskere ved UiA og NORCE, samt av to masterstudenter ved UiA. Samlet sett er det gjennomført 30 semistrukturerte kvalitative individuelle intervjuer, og to gruppeintervju. Ett av disse gruppeintervjuene ble gjennomført med fem beboere våren 2022, og er innlemmet i datamateriale for denne rapporten, da kunnskap fra dette intervjuet ikke er presentert i rapporten fra første prosjektår (Arnesen & Helmersen, 2022). Totalt består datagrunnlaget for dette prosjektåret av intervjuer med til sammen 38 informanter. Mer spesifisert informasjon om informantutvalget kommer frem i tabell 1. På grunn av ulike roller på gården over tid, har noen få av informantene blitt intervjuet to ganger i løpet av 2023. Dette gjaldt tre informanter.

Når det gjelder kjønnsfordelingen på informantene, så var ti kvinner og 15 menn av de som deltok fra Jegersberg gård (fagansvarlige, fagledere og beboere). Når det gjelder elevene deltok tre gutter og to jenter, og av kontaktlærerne/assistentene var fire kvinner og en mann. Når det gjelder foresatte som deltok, så var det fire kvinner og en mann.

Ved å intervju flere informantgrupper, sikrer vi en bredere forståelse av fenomenet som studeres enn om vi bare hadde benyttet data fra ett perspektiv. En kvalitativ tilnærming til informantenes erfaringer gir muligheten til å gå i dybden på de valgte problemstillingene (Kvale, 2001; Ryen, 2012; Thagaard, 2013), som var ett av formålene med studien. Ved å innhente anonyme besvarelser via de to spørreundersøkelsene, fikk vi dessuten flere stemmer fra to av de sentrale informantgruppene – elevene og beboerne – som bidrar til en utfylling av intervjuene.

Tabell 1: *Forskningsaktiviteter og informanter i prosjektet 2023*

Forskningsaktiviteter	Informanter	Antall
Individuelle intervju (Gjennomført av masterstudenter)	Elever (vinter)	3 stk.
	Foresatte (vinter)	3 stk.
	Kontaktlærere/assistent (vinter)	3 stk.
	Mentorer/beboere (vinter)	6. stk.
Individuelle intervjuer	Elever (vår/høst)	2 stk.
	Foreldre (vår/høst)	2 stk.
	Kontaktlærere/assistent (vår/høst)	2 stk.
	Beboere	3 stk.
	Mentorer for elever	3 stk.
	Arbeidsledere	3 stk.

Forskningsaktiviteter	Informanter	Antall
Gruppeintervjuer	Fagledere (høst)	3 stk.
	Beboere (våren 2022)	5 stk.
Spørreundersøkelse til elever	Elever	6 besvarelser
Spørreundersøkelse til beboere	Beboere	8 besvarelser

3.1. Rekruttering av informanter

Forskerne ved NORCE og UiA utarbeidet tilpassede informasjonsskriv⁴ om studien med samtykkeerklæring til de ulike utvalgene av informantene; elever, foresatte, kontaktlærere/assistenter, fagledere, arbeidslederne og beboerne ved Jegersberg gård. Noen av beboerne var mentorer for noen av elevene og fikk egne informasjonsskriv.

Kommunens prosjektleder i Livsmestring som arbeidet på Jegersberg gård fikk tilsendt de ulike informasjonsskrivene, og rekrutterte elever, elevenes foresatte og kontaktlærere med forespørsel om deltakelse i studien. Siden det var få elever i tilbudet på intervjutidspunktet, ble det vurdert som viktigst å få elever som ønsket å delta uavhengig av kjønn. Etter samtykkeskjemaer var signert, ble deltakende elevene og foresatte presentert med navn for forskerne. Elevenes kontaktlærere eller assistenter ble også kontaktet for intervju. Kommunens prosjektleder hadde hovedansvaret for rekrutteringen, og avklarte tid og sted for intervju med informantene, samt innhentet signerte samtykkeerklæringene i forkant av de fleste intervjuene (til elevene og foresatte m.fl.). De andre samtykkene ble innhentet ved oppstart av intervjuene (noen av de voksne). Hun hadde også hovedansvaret for å avtale intervju med faglederne, arbeidslederne og beboerne på Jegersberg gård. Prosjektlederen bistod masterstudentene i deres rekrutteringsarbeid på tilsvarende måte.

3.2. Individuelle intervju

Hovedvekten av intervjuene i prosjektet er semistrukturerte individuelle intervjuer. Intervju som metode gir gode muligheter til å gå i dybden på et tema eller en problemstilling (Kvale, 2001; Ryen, 2012; Thagaard, 2013). Intervjuguidene ble laget på bakgrunn av erfaringer fra det første prosjektåret, gjennomgang av prosjektdokumenter, samt utfra erfaringsbasert kunnskap i forskerteamet om tematikken. Det ble benyttet en semistrukturert intervjuguide i samtlige intervjuer, noe som ga mulighet for at intervjupersonene selv kunne ta opp andre tema (Kvale, 2001; Ryen, 2012; Thagaard, 2013). Temaer som ble vektlagt med foresatte og elever var hva elevene gjør på gården, hvem de er sammen med, trivsel, samarbeid, endringer i forhold til hvordan det går på skolen og hjemme, samarbeid med mentor o.l. Intervjuene med lærerne omhandlet elevenes behov for et slikt tilbud, endringer på skolen, og samarbeid med mentor/andre ansatte på gården m.m. Når det gjaldt de ansatte og beboerne på Jegersberg gård,

⁴ Tilsvarende informasjonsskriv utarbeidet masterstudentene til informantene de intervjuet tilknyttet sin masterstudie. Deres fremgangsmåte blir forklart i deres masteroppgaver.

ble følgende temaer berørt; deres bakgrunn, ansvar på gården, hva de synes om at det er elever på gården, hvordan de jobber med dem, hvordan de opplever at elevene har det på gården, om de kjenner seg igjen i dem, hvordan de selv og miljøet på gården blir påvirket av at det er barn der m.m. I intervjuene foretatt av forskere fra NORCE og UiA, deltok begge i intervjuene, der en forsker intervjuet mens den andre tok notater fra samtalen samt supplerte med spørsmål. Ved elevintervjuet deltok vi bare med en forsker som også noterte fra samtalen. Det er dermed benyttet håndskrevne notater fra intervjuene med forskerne fra NORCE og UiA. Alle intervjunotatene ble renskrevet etter intervjuene. Intervjuene med elevene tok fra 15–30 minutter, intervjuene med foresatte, kontaktlærere og ansatte i kommunen tok ca. 60 minutter. Masterstudentene benyttet lydopptaker i sine intervjuer, og transkriberte intervjuene i etterkant.

Elevene ble intervjuet i stuen på Jegersberg gård en av de dagene de var på gården. De kunne velge å ha med seg en trygghetsperson, og fire av elevene valgte å ha med seg mentoren sin på intervjuet, mens den femte eleven hadde med seg fagleder. Intervjuene med foresatte, beboere, fagledere og arbeidsledere, ble også i hovedsak gjennomført på gården. Når det gjaldt kontaktlærer og assistent, så ble disse intervjuene gjennomført på skolen hvor informantene jobbet, og ett intervju ble gjennomført via TEAMS av praktiske årsaker.

3.3. Gruppeintervju

Det ble gjennomført et gruppeintervju med de tre faglederne på Jegersberg gård høsten 2023, og et gruppeintervju med fem beboere våren 2022. Gruppeintervjuet med faglederne ble gjennomført for å få mer kunnskap og innsikt i hvordan det alternative læringstilbudet JegEr Ung påvirket deres arbeid som fagledere og beboernes arbeidssituasjon, sett fra deres ståsted. Formålet med gruppeintervjuet med fem beboere våren 2022 var å få innledende kunnskap og innsikt i beboernes erfaringer med å ha elever på gården og hvordan de jobber med elevene. Også i disse intervjuene var vi to forskere som deltok, der den ene intervjuet og den andre tok notater fra samtalen samt supplerte med spørsmål etter behov. Gruppeintervjuene varte fra 60–90 minutter.

Hensikten med gruppeintervju som metode er at man skal få et datamateriale som kan si oss noe om hvilke forestillinger eller erfaringer deltakerne har om et utvalgt tema. I slike intervju får vi også anledning til å følge meningsutvekslinger og argumentasjoner mellom deltakere. Gruppeintervju som metodisk tilnærming, gir mulighet til innblikk i deltakernes forestillinger gjennom deres erfaringer og argumentasjon (Morgan, 1998; Repstad, 2007).

3.4. Spørreundersøkelser

Gjennom prosjektets to år med følgeforskning har vi til sammen gjennomført 10 intervjuer med til sammen syv⁵ elever om deres erfaringer med å delta i JegEr Ung-tilbudet. For å få inn enda flere elevstemmer vurderte vi at en kort spørreundersøkelse til elevene kunne være et hensiktsmessig metodisk grep. Foresatte ble informert av kommunens prosjektleder om denne muligheten for elevene til å gi anonyme besvarelser på noen få spørsmål om hvordan de opplever å være i tilbudet. Det ble understreket overfor både elever og foresatte at det var helt frivillig å besvare spørreundersøkelsen.

⁵ Fem elever i 2022, og fem elever i 2023 der tre var de samme som i 2022.

Forskerne ved NORCE/UiA utarbeidet åtte spørsmål til elevene, basert på erfaringer fra første prosjektår. Spørsmålene ble kvalitetssikret av prosjektleder for Livsmestring og daglig leder for JegEr Ung. Disse spørsmålene ble lagt i en konvolutt sammen med informasjon om at det var frivillig å besvare spørsmålene. Videre ble det tydelig påpekt at elevene ikke skulle skrive navnet sitt på arket eller på konvoluttene. Prosjektleder for Livsmestring hadde ansvar for å dele ut konvoluttene med spørsmålene til elevene, etter når det passet for eleven, så kunne de selv velge om de ville besvare. Seks av ti⁶ elever valgte å besvare denne undersøkelsen. Forskerne fikk besvarelsene tilbake tidlig på høsten 2023.

Tilsvarende valgte vi å lage en kort spørreundersøkelse på 10 spørsmål til beboerne på Jegersberg gård. Her ble også spørsmålene lagt i en umerket konvolutt, hvor brukerne selv kunne velge om de ville svare. Beboerne fikk presentert denne spørreundersøkelsen på et husmøte på gården høsten 2023, hvor forskerne kort fortalte om hensikten med undersøkelsen; at det var frivillig å delta og at alle besvarelsene skulle være anonyme. Formålet var å få inn flere stemmer og erfaringer fra beboerne på gården. Beboerne er i ulike faser av sitt rehabiliteringsløp, og det er naturlig at de vil kunne ha ulike erfaringer å dele i forbindelse med denne studien. 8 av 18 beboere valgte å svare på denne spørreundersøkelsen.

3.5. Analysearbeid

Datamaterialet for dette prosjektåret er omfattende og rikt, og vi anser det som en styrke at vi har intervjuet ulike informantgrupper med ulike roller tilknyttet tilbudet JegEr Ung. På den måten har vi fått en bredde i erfaringene vi har innhentet, gjennom ulike perspektiv fra ulike informantgrupper. Dessuten har vi resultater fra spørreundersøkelsene, som supplerer intervjumaterialet.

Datamaterialet er analysert med utgangspunkt i relevante analysespørsmål utformet i tråd med formålene for FoU-prosjektet. Datagrunnlaget, analysespørsmålene og resultatene fra analysearbeidet presenteres i kap. 4.

I analysearbeidet ble intervjuene først gjennomlest for å få en oversikt. I noen tilfeller ble sentrale poeng i teksten markert. Etter gjennomlesning og med utgangspunkt i hensikten med prosjektet, ble relevante analysespørsmål utarbeidet. Intervjuene ble så lagt inn i analyseverktøyet Nvivo, og hvert enkelt intervju ble gjennomgått med utgangspunkt i de utarbeidede analysespørsmålene. Relevante sitater ble merket og sortert med dette utgangspunktet.

Masterstudentene har gjort egne, selvstendige analyser av sitt datamateriale med utgangspunkt i andre forskningsspørsmål, og resultatene fra deres analyser kan leses i deres masteroppgaver (jf. Havnes, 2023; Neess, 2023).

3.6. Etske vurderinger

Prosjektet er utviklet i tråd med de etiske prinsippene i Helsinki-erklæringen, og planleggingen og gjennomføringen av prosjektet er omfattet av etiske overveielser. Før oppstart ble prosjektet meldt til Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør (tidligere NSD, nr. 855444) 10, som tilrådet at prosjektet ble gjennomført som beskrevet.

⁶ Det var ti elever som var i tilbudet på det tidspunktet da spørreundersøkelsen ble gjennomført

Innenfor forskningsetikken er barn ansett for å være en sårbar gruppe (NESH, 2016). Med dette menes det blant annet at vi som forskere må tenke nøye igjennom hvilken situasjon vi setter barna i når de og deres foreldre samtykker til deltakelse i forskning. I dette prosjektåret omhandlet det elever i alderen ca. 10–15 år. Med bakgrunn i elevenes unge alder, vurderte vi det som en fordel at intervjuene ble gjennomført i kjente omgivelser for elevene. Elevene ble derfor intervjuet på Jegersberg gård en dag de var i tilbudet JegEr Ung. Intervjuene ble tilpasset elevenes alder og modenhet, og de kunne velge om vi skulle sette oss ned på et egnet sted, eller gå litt rundt å se på gården og dyrene der mens vi snakket. I informasjonsskrivene hadde vi også opplyst om at elevene kunne ha med seg en trygghetsperson under intervjuet. Alle elevene valgte å ha med seg en trygghetsperson i intervjuene med oss (både forskere og masterstudenter).

Det er benyttet et informasjonsskriv med samtykkeerklæring til elevene, elevens foresatte og de involverte fagpersonene. Informasjonsskrivene inneholdt tilstrekkelig informasjon for å sikre at deltakerne var kjent med målene og prosedyrene for prosjektet, og var tilpasset de ulike målgruppene. Da elevene var under 18 år, ble det innhentet samtykke både fra foresatte og fra elevene selv til elevenes deltakelse.

Det ble også benyttet informasjonsskriv med samtykkeerklæring overfor beboerne og faglederne på Jegersberg gård. Anonymitet og frivillighet til deltakelse har vært vektlagt i prosjektet, noe som er viktig også overfor beboerne som også kan regnes som sårbare informanter. I utviklingen av denne rapporten er dataene anonymiserte og behandlet i tråd med NORCE sine retningslinjer for databehandling. Personvern hensyn er ivaretatt.

4. Resultater

Presentasjonen av resultatene i studien er basert på en sammenstilling av hele datamaterialet som består av både individuelle intervju og gruppeintervju med de ulike informantgruppene, samt besvarelsene fra spørreundersøkelsene med elevene og beboerne på gården. Datamaterialet er omfattende, og resultatene blir presentert med utgangspunkt i analyse spørsmål som også er relevante problemstillinger i FoU-prosjektet.

Resultatene presenteres i to hoveddeler, som omhandler: 1) Erfaringer med JegEr Ung-tilbudet (følgeforskning; kap. 4.1), og 2) Erfaringer med beboernes arbeid med elevene og dets betydning for deres egen rehabiliteringsprosess (kap. 4.2).

4.1. Erfaringer med JegEr Ung-tilbudet

I dette kapittelet presenteres sentrale funn fra intervjumaterialet med elevene, foresatte og elevenes kontaktlærere eller assistenter⁷ (15 stk.) Denne delen av rapporten er en del av forskningsprosjektets følgeforskning, hvor målsettingen er å følge erfaringene med JegEr Ung-tilbudet over tid. I forskningsprosjektets første rapport (2022), fokuserte vi på erfaringer knyttet til de fire elementene i modellen for JegEr Ung; tid, mentor, fellesskap og kvalifisering. I årets rapport er elevenes hovederfaringer med å delta i JegEr Ung vektlagt, samt hvordan samarbeidet med elevenes mentorer gjennomføres og erfares av foresatte og lærere. Data fra spørreundersøkelsen til elevene (6 stk.) vil bli tatt med i resultatdelen der det er naturlig. Følgende analyse spørsmål er valgt for datamaterialet:

- Hva er elevenes erfaringer med å delta i JegEr Ung på Jegersberg gård?
- Hvordan samarbeider elevens mentor med foreldre og kontaktlærere/assistenter?

Før analyse spørsmålene blir besvart med utgangspunkt i studiens datagrunnlag, presenteres elevinformantene kort.

Eleveinformantene

Elevene som er intervjuet er forskjellige når det gjelder kjønn, alder, utfordringsbildet, hvor mye de er på gården og hvor lenge de har vært i JegEr Ung-tilbudet. Tre av elevene, deres foresatte og kontaktlærer/assistent ble intervjuet også i årets første prosjektår, og gir dermed verdifulle data når det gjelder å følge utviklingen til disse elevene. De resterende to elevene er nye og rekruttert inn i årets utvalg. Til sammen utgjør elevene et utvalg i alderen 10–15 år, tre gutter og to jenter. Bakgrunnen for tildeling av plass i tilbudet er knyttet til forhold som ufrivillig skolefravær, faglige utfordringer som lese- og skrivevansker, og sosiale utfordringer i den ordinære skolen knyttet til miljø, utfordrende atferd e.l. Elevgruppen er heterogen, i tråd med elevgrupper på andre tilsvarende alternative læringsarenaer (jf. Arnesen & Jentoft, 2022; Jahnsen et al., 2012). I løpet av skoleåret august 2022 – juni 2023 var 14 elever innom JegEr Ung-tilbudet.

⁷ Noen av elevene blir fulgt tett opp av en assistent på skolen. I disse tilfellene var det denne skoleansatte som hadde mest kunnskap om elevens fungering og samarbeid med JegEr Ung, og som dermed ble valgt som informant.

Hva er elevenes erfaringer med å delta i JegEr Ung på Jegersberg gård?

Det er tydelig at elevene trives i JegEr Ung-tilbudet på gården. Samtidig forteller noen av dem at de brukte litt tid på å komme inn i tilbudet og på å bli trygge der. Analysen av intervjuene med elevene og svarene fra elev-spørreundersøkelsen, bragte frem fire hovederfaringer med å være i JegEr Ung-tilbudet: 1) Erfaringer med praktiske aktiviteter og stell av dyr, 2) Å bli en del av fellesskapet på gården, 3) Økt selvtillit, og 4) Kunnskap om konsekvenser av rusutfordringer.

Erfaringer med praktiske aktiviteter og stell av dyr

Alle elevene som kommer inn i JegEr Ung-tilbudet blir involvert i arbeidet med dyrene gjennom arbeidslaget «Stallgruppen». Etter hvert er det noen av elevene som kommer over i anlegg- og snekkergruppen og kjøkkengruppen. I intervjuene fortalte elevene om ulike ting de fikk være med på som stell av hester og smådyr, ridning, bygge ting og bruke maskiner, samt lage mat m.m. Flere av elevene nevnte at de syntes det var gøy med dyrene, og for noen av elevene var hestene av stor betydning, slik som denne eleven fortalte: *«Jeg er mest i stallen. Steller hester. Elsker det. Noen ganger hjelper jeg med de andre dyrene.»*. En annen elev sa: *«Blitt ekstra glad i en hest – Happy – rir på Happy»*. Gleden over å arbeide med dyr, ble bekreftet av foresatte. En mor fortalte: *«Hun liker sykt godt å ri, og det å håndtere en hest, og håndtere et slikt stort dyr gir henne mestring (...).»*. I spørreundersøkelsen nevner de fleste elevene arbeid knyttet til dyrene og annet praktisk arbeid på spørsmålet om *Hva har du lært på gården?* Disse elevene svarte følgende om hva de hadde lært:

«Mye om hester, alpakaer, kaniner, ender. Jeg har fått mer tillit her. Liker menneskene som jobber her godt. De har lært meg mye.»

«Ting om livet. Bygge ting og bruke maskiner. Og lage mat.»

«Ridning, bedre til å lage mat, flinkere til å lytte på beskjeder, blitt bedre med skolen – fokuserer»

Sammen med de praktiske oppgavene, nevner elevene også læring som omhandler «ting om livet», blitt «flinkere til å lytte på beskjeder» m.m. Dette viser at læringen gjennom praktiske aktiviteter og stell av dyr i denne konteksten bringer med seg annen læring og utvikling som elevene erfarer med seg selv. Noe av denne læringen knyttes også til en forbedring med egen innsats i skolen.

Å bli en del av fellesskapet på gården

Fellesskap er et av de fire elementene som modellen JegEr Ung er basert på i likhet med rehabiliteringsmodellen som beboerne lever etter. Gjennom intervjuene både med elevene, foresatte og kontaktlærere, kom det tydelig frem at fellesskapet på gården hadde betydning for elevene. Noen av elevene fortalte at det var litt flaut med alle menneskene de ikke kjente da de startet i tilbudet på gården, men at de etter hvert ble kjent med de voksne som bodde der. I spørreundersøkelsen på spørsmålet *Hva liker du med å være på Jegersberg gård?* så nevner elevene ulike ting, men alle elevene nevnte «menneskene her». Noe av det elevene likte på gården var altså de som bodde der, og betydningen av fellesskapet kom frem på følgende måte:

«At det er som en stor familie her og alle er med på alt. Ingen er utestengt, og det er alltid noe å gjøre.»

«De tar vare på deg og du er alltid i aktivitet og du glemmer alt du har gjort på skolen.»

«Det er veldig mye. Jeg liker at når man trenger en pause så får man det. Nesten alle på gården er veldig snille. Gode å snakke med».

Besvarelsene viser elever som har erfart å bli innlemmet i et felleskap og i aktiviteter. Andre nevnte at de *«føler seg komfortable med de som jobber på gården»*, at *«de gir dem frihet»* og en skriver at *«de er gode å snakke med»*. Svarene viser at elevene erfarte en god trygghet i fellesskapet med de voksne. Dette handlet både om opplevelsen av å ikke være utestengt, tilhørighet, at det var gøy å være der, at de kunne koble seg av ting de hadde gjort på skolen.

Økt selvtillit

I datagrunnlaget ga flere elever uttrykk for at de hadde fått økt sin selvtillit gjennom JegEr Ung-tilbudet, noe som ble bekreftet i intervjuene med foresatte og kontaktlærere. Når elevene ble spurt om hva de hadde lært på gården, og hva de hadde lært om seg selv, så svarte noen: *«Jeg har fått mer tillit her»*, *«At jeg kan få til mye mer enn jeg tror. At jeg er modig. Jeg har fått bedre selvtillit»*, *«Begynner å få litt mer tro på meg selv (...)»*. Disse svarene viser at elevene erfarte en endring i troen på seg selv og hva de kunne få til.

Økt selvtillit kom også frem gjennom intervjuene med de voksne, eksempelvis slik som en lærer beskrev endringene med sin elev: *«Han kommer nå og spør oss om ting. Han kan også nå si ting til oss når andre hører det. Mens i starten så sa han ingenting uten mentoren. Eller mentoren sa det til oss. Så det viser jo en stor fremgang på selvtilliten. Og jeg ser jo også i det sosiale at han har blitt mye tryggere!»*. Økt selvtillit førte til mer kommunikasjon med læreren og økt trygghet i det sosiale klasse miljøet.

Også foreldre registrerte endring i elevenes selvtillit, som også kunne føre til endringer på fritiden og hjemme, slik som denne moren fortalte: *«Ja, hun har mer selvtillit. Hun har takket ja til flere ting å være med på. De dagene hun har vært her [på gården] har hun vært mer pratsom om andre ting hun er med på. Hun er lettere til sinns»*.

Økt selvtillit kan i noen sammenhenger også henge sammen med at en registrerer positive endringer med seg selv. I spørreundersøkelsen skrev tre elever følgende på spørsmålet om hva de hadde lært om seg selv på gården:

«Jeg har blitt mer modig og mere respektfull».

«Å være mere høflig med de voksne»

«Å bli roligere»

Disse skriftlige uttalelsene fra elevene gir innsikt i hvordan de selv opplevde at de hadde utviklet seg og endret seg. Egenskaper som *modig, respektfull, høflig* og *mere rolig* vil både kunne være med å bidra til økt selvtillit, men kan også være et resultat av å ha fått økt selvtillit. Uansett viser dette betydningen tilbudet har hatt for noen av elevene, at de selv erfarte positive endringer med seg selv. Dette understrekes videre av noen av besvarelsene som ett par elever ga på spørsmålet: *Hva er annerledes med å være på skolen nå som du også har et tilbud på Jegersberg gård?* Her svarte ett par av elevene følgende:

«Jeg har blitt modigere på mye. Er mer på skolen nå. Har fått mer tro på meg selv».

«Føler meg tryggere på skolen, kan få til det de andre også får til. Oppfører meg bedre, hører på lærerne».

Sitatene viser en utvikling i både å være mer på skolen, men også en økt tro på å få til det andre på skolen får til. En slik utvikling (økt mestringstro) er et ledd i kvalifiseringen gjennom tilbudet. Det samme gjelder en utvikling der elever selv mener han/hun har endret oppførsel og hører mer på lærerne sine. Dette vitner om at eleven har gått mer inn i den forventede elevrollen på skolen, noe som muligens kan medføre en bedre tilpasning til både medelever og lærere, og på sikt en bedre innlæring av faglig kunnskap.

En av elevene besvarer det samme spørsmålet med: «På gården så skjønner de meg», og gir dermed klart uttrykk for en opplevelse av å bli sett, hørt og forstått.

Kunnskap om konsekvenser av rusutfordringer

Både gjennom intervjuene og spørreundersøkelsen så ga noen av elevene uttrykk for at de var klar over at de voksne på gården var tidligere rusmisbrukere, og at flere av dem hadde opplevd vanskelige ting. Det kommer frem at mentorene i flere tilfeller var åpne overfor elevene om utfordringer de hadde erfart i eget liv. I intervjuene med elev-mentorene kom det frem at det var litt varierende hvor mye elevene spurte om slike ting, og mentorene virket å tilpasse svarene litt etter elevenes interesse, alder og modenhet. En foresatt fortalte at hun var usikker på om hennes barn visste at de voksne hadde hatt rusutfordringer, og hun fortalte at hun ikke hadde fortalt dette til sitt barn. Utover dette tilfellet virket det som om alle var orienterte om dette.

I spørreundersøkelsen var det en elev som var svært tydelig på egen lærdom knyttet til rus ved å delta i JegEr Ung: «Jeg hadde nok begynt å ruse meg hvis jeg ikke hadde gått på gården. Jeg har lært veldig mye, men en ting som [jeg] er kjempefornøyd for at jeg har lært, er at man ser åssen man blir av rus».

Sitatet viser at eleven hadde fått en forståelse for hvordan livet kan bli dersom man får utfordringer med rus, og sitatet indikerer at denne innsikten og erfaringen hadde virket forebyggende på eleven. En annen elev fortalte hvordan han fant ny motivasjon for egen skolegang gjennom innsikten i at flere av de voksne ikke hadde fått fullført sin utdanning på grunn av rus. Eleven fortalte: «(...) Jeg har jo sett hvordan folk har det vanskelig hvis de ikke gjennomfører skolen. Det er det som drar det nå. At jeg skal gjennomføre skolen, fordi jeg skal få meg en jobb. (...) For før så så jeg ikke viktigheten i skolen».

Eleven utdypet videre sin refleksjon knyttet til denne innsikten han hadde fått i møte med beboerne:

«Det er veldig mange av [beboerne] her nå som må ta opp igjen skolen. Det er kjempehardt hvis du ikke har hatt fag på sikkert ti år. Du har ikke løst en matteligning på ti år. Også plutselig så skal du ha alt det der sammen» (...) «Det gikk plutselig opp for meg at jeg MÅ gjennomføre. At hvis jeg ikke gjennomfører så blir jeg sittende igjen. Det er ikke noe jeg ønsker. Jeg ønsker ikke å sitte igjen. Og være den som ikke har gjennomført skolen».

Denne eleven hadde i utgangspunktet ikke faglige utfordringer, men var nå klar på å fullføre grunnskolen og gå videre for å få en utdanning. Dataene indikerer at det at beboerne og mentorene deler egne livserfaringer med elevene knyttet til utfordringer i livet, gjør at elevene gjør egne refleksjoner til eget liv og valg. Dette bekreftes gjennom en uttalelse av en av foreldrene:

«Sønnen min har vært veldig opptatt av at de på gården er tidligere rusmisbrukere. De har gjort ting, stjålet osv. Men så er de der de er i dag. Og de på gården vet, de har mye livserfaring (...) De vet at man ikke bør gjøre det, de vet det kan gå galt. Ikke sant, det er

såne ting. De har jo erfart alt dette selv. De har mange gode ting å komme med til barn som sliter i hverdagen. De som sliter med for eksempel skole eller har kommet litt på kanten. De passer jo perfekt inn der.»

Selv om datagrunnlaget tydelig viser at beboerne tar avstand fra rus og er opptatt av å være gode forbilder for elvene, så fortalte en foresatt følgende: *«Hun sier de har tilbudt henne røyk og snus. Hun tror det ble gjort av god mening av personen, men hun sa nei»*. Foresatt virket ikke bekymret, da de hadde et godt inntrykk av både folkene på gården og tilbudet og opplevde at deres barn hadde et veldig godt utbytte av JegEr Ung. Dette viser likevel at avvik kan forekomme, og at det kontinuerlig må jobbes med rutinene i beboer-elev-kontakten da nye flytter inn på gården og må bli informert om hva som gjelder.

Hvordan samarbeider elevens mentor med foreldre og kontaktlærere/assistenter?

Datagrunnlaget fra både første og andre prosjektår viste tydelig hvor viktig mentoren er for elevene i JegEr Ung-tilbudet. Både elevene, foresatte og elevenes kontaktlærer eller assistent gir uttrykk for at mentoren etablerer en trygg og viktig relasjon til elevene, som følgende sitat fra en forelder understreker: *«Når vi kom hit så kom X og Y [to fra JegEr Ung] og møtte oss, og de så rett på han, blikkontakt og hilste på han først av alt. Da ble han trygg med en gang. Han gikk med mentor og fikk en omvisning på gården, og vi andre gikk med X»*. En annen mor fortalte følgende om betydningen av mentoren: *«Hun har jo veldig troen på henne [eleven], og de kan melde hverandre – og det er jo koselig. Så hun har jo vært en viktig brikke i å bygge opp X [navn på eleven] sin selvtillit»*.

Elevstemmene fra spørreundersøkelsen underbygger disse erfaringene, og elevene skriver blant annet følgende på spørsmål om *Hvordan det er å ha en mentor på gården?*: *«En mentor er et godt forbilde (...)», «Det er gøy», «Føler seg mye mer trygg (...)»*.

Analysen av intervjuene avdekker kunnskap om hvordan mentoren samarbeider med foreldre og kontaktlærere/assistenter og visa versa. Hvor mye og hvor tett samarbeid det rapporteres om, er noe ulikt. De fleste foresatte forteller om en tett kontakt, mens i ett tilfelle forteller en foresatt om en annen erfaring. Denne opplever lite kontakt og gir uttrykk for et ønske om mer kontakt og oppfølging fra mentor eller andre ansvarlige ved JegEr Ung-tilbudet. Det er litt uklart om dette er ett enkelttilfelle og hvorvidt forskjellen i kontakt fra JegEr Ung sin side er personavhengig eller behovsstyrt.

Et tydelig funn i begge prosjektårene, er at elev-mentoren ofte er svært fleksibel i sin tilnærming og i sin rolleutforming. Dette gjelder både i møte med foreldrene, lærerne og elevene, og i sitt arbeid for at elevene skal kjenne seg møtt og ivaretatt. Analysen av intervjuene med de voksne informantene frembringer fire hovedformer for mentorenes innsats i samarbeidet med foresatte og elevenes kontaktlærere: 1) Deltakelse i ansvarsgruppemøter, 2) Deltakelse på skole- og hjemmearena, 3) Rådgiver og sparringspartner, og 4) Kontakt med eleven utover skoletid.

Deltakelse i ansvarsgruppemøter

I flere tilfeller deltar mentorene til elevene i ansvarsgruppemøtene som er tilknyttet elevene. I disse møtene får de innsikt i hvordan eleven fungerer på skolen, og de får fortalt hvordan eleven fungerer på gården. En forelder fortalte følgende om hvem som hadde kontakt med skolen fra gården sin side rundt deres barn: *«Har egentlig vært X [daglig leder], men på siste fellesmøte, så ble de enige om at de skal prøve å legge litt over på mentor. Samarbeidsmøtene på skolen: Her forteller de litt om hvordan det går på skolen og på Jegersberg gård»*. Dette sitatet viser at det er

ulike prosesser og tilnærminger til skolesamarbeidet fra JegEr Ung sin side, der nye mentorer skal få erfaring og innsikt i hvordan de arbeider inn mot skolen.

Dette underbygger erfaringene om at det ikke er automatikk i at mentorene er med i ansvarsgruppemøtene, og i en av elev-casene ga læreren uttrykk for at de gjerne skulle hatt litt mer kontakt med gården, sett i ettertid. Dette viser at det er interesse for et slikt samarbeid, men at det ikke er alle skolene som etablerer dette.

I ett tilfelle hvor det hadde vært litt lite samarbeid med foresatte, ble det nevnt fra en forelder at JegEr Ung ikke hadde møtt på et møte på skolen: *«Var nettopp et møte på skolen, men da hadde de bare fått gitt muntlig invitasjon til X [en i JegEr Ung], og de må ha det skriftlig, så de kom ikke [på møtet på skolen]. Nå står jeg med begge bena i det, og det er døds viktig for meg».*

Sitatet kan indikere en noe utydelig kommunikasjon mellom skolen og gården, som hadde resultert i manglende deltakelse i et møte på skolen. Denne forelderen var veldig fornøyd med tilbudet, og tydelig på at barnet trivdes godt og hadde fått økt sin selvtilit gjennom tilbudet, men hadde likevel en opplevelse av at de på gården gjerne ikke helt forstod elevens problem. Dette indikerer at det ligger et utviklingspotensial i JegEr Ung og avklare i hvert enkelt tilfelle om hvordan en kan sikre et samarbeid i tråd med foresattes ønsker og behov

Deltakelse på skole- og hjemmearena

Gjennom intervjuene med kontaktlærere og foresatte, så kommer det frem eksempler på at mentor hadde deltatt på elevens hjemmearena eller skolearena. I ett tilfelle handlet dette om skolebytte for en elev som hadde vært en tid i JegEr Ung, og er et av elev-casene som også er nevnt i rapport nr. 1. I dette tilfellet var først den nye læreren og rektoren på besøk på gården for å treffe eleven før skolebyttet, og videre i prosessen var mentoren på besøk på den nye skolen sammen med eleven. Læreren fortalte at de hadde et fint førstemøte med eleven på gården, som bidro til at hun fikk etablert en god relasjon allerede da. Læreren fortalte:

«Så før sommeren, han begynte jo her på høsten så var jeg og rektor inne og besøkte han på gården. Det ble et veldig fint møte hvor han kunne vise oss litt rundt. Han viste oss hestene og ja, også kunne han vise hva han kunne. Da fikk vi også vist hva vi ikke var så gode på. Så fikk jeg en veldig god relasjon til han på første møtet. Det var på en måte et avgjørende øyeblikk for da sa jeg det at i min klasse så er det mange som synes det er vanskelig å lese og med matte. Og da, bare helt spontant ramlet det ut av han «Jeg kan ikke gangetabellen». Og da kommer en jo i bunnen av det her at det ligger veldig mye usikkerhet da».

Her ser vi mulighetene en annen arena enn skolearenaen gir i møte mellom lærer og elev, da en kan ta i bruk dyrene og andre forhold ved arenaen når en skal bli kjent. Lærerne påpeker betydningen av at eleven var på en trygg arena hvor eleven mestret, noe som virket å bidra til det avgjørende øyeblikket for at tryggheten ble etablert de to imellom. Videre fortalte den samme læreren:

«Og så hadde vi veldig god støtte i mentoren hans inne på gården da. Han kjente jo godt til eleven. Mentoren var jo på besøk her med eleven i hvert fall to ganger før sommeren. Da gikk vi en lang tur også var vi litt i klasserommet (...) han [eleven] fikk da allerede kontakt med elevene (...)».

Vi ser her et eksempel på samarbeid mellom lærer og mentor for å trygge og tilrettelegge for en god skolestart for eleven det gjaldt. Dette var en elev som hadde opplevd mye vanskelig på skolen han hadde sluttet på. Mentoren var en trygghetsperson for eleven, og ble dermed en *brobygger*

for eleven inn mot ny lærer og ny skole. Måten de hadde jobbet med denne eleven på, både på gården og på skolen, skapte en god utvikling. På intervjudispunktet var eleven tre dager i uken på skolen. Dette viser også hvor avgjørende det er med et godt samspill mellom disse aktørene, og at det jobbes på begge læringsarenaene for å kvalifisere eleven tilbake til skolen. I dette tilfellet kom det tydelig frem at kontaktlærerens tilnærming til eleven, klassens sammensetning, samt lærerens brede erfaring og kunnskap om traumbasert omsorg, hadde vært avgjørende for å klare å inkludere eleven i den nye klassen. Mentoren bidro med veiledning av eleven når det gjelder oppførsel på skolen, og læreren understrekte: «(...) *Samarbeidet med mentoren hans er helt fantastisk. Det er utrolig viktig*».

Flere foresatte var tydelige på at mentorene på gården betydde mye for deres barn. I ett tilfelle der en elev hadde erfart vanskelige ting både hjemme og på skolen, fortalte forelderen at mentorens bistand hadde vært til hjelp for han/henne også, og fortalte følgende om mentorens tilgjengelighet og engasjement: «*Ja, han [mentoren] er alltid til stede. Jeg vet jeg kan ringe mentoren hans [navn på sønnen] når som helst på døgnet hvis det skulle være noe med sønnen min. Jeg har sagt det til mentoren hans at jeg forteller det til han hvis det skulle være noe med sønnen min*». Mentoren hadde også kommet hjem på kaffe, bistått med råd m.m. Vi ser her at i dette tilfellet ble mentoren en viktig støttespiller også for forelderen, samt at samspillet bidro til at mentoren kunne bruke sin relasjon inn mot eleven i viktige samtaler som hadde betydning for elevens utvikling. Mentoren var dermed en støtte til foresattes oppdragerjobb. Denne tette måten å jobbe på, også overfor foresatte, viser mentorens forståelse for den krevende situasjonen en del av foreldrene står i. Flere av foreldrene ga uttrykk for at de hadde god kontakt med mentoren til sitt barn, og at de tok kontakt ved behov, noe som leder oss til neste punkt.

Rådgivning og sparringspartner

Intervjudataene viser at det ikke var uvanlig at foresatte eller kontaktlærere tok kontakt med elevenes mentor for å be mentor snakke om spesifikke ting eller hendelser med eleven mens eleven var på gården. Dette kunne være uheldige ting som hadde skjedd på skolen fra elevens side eller fra andres side, eller ting eleven trenger å jobbe med knyttet til reaksjonsmønstre e.l. En lærer fortalte:

«(...) Jeg har jo samarbeidet med han X [navn på mentoren] oppe på Jegersberg. Så det å bruke han som en sånn sparringspartner i forhold til at du kunne si «Nå sliter vi med det og det, dette er utfordrende for eleven nå. Kan du prate med han om det?» Det har vært veldig fruktbart.»

Sitatet viser hvordan lærer og mentor samarbeidet om elevens utvikling, og da basert på relasjonen og tilliten mentoren hadde etablert med den aktuelle eleven. Dessuten indikerer dette en opparbeidet kjennskap og tillit også mellom lærer og mentor. Dette viser utviklingsmulighetene et slikt samarbeid kan gi for eleven, der utfordringer på en læringsarena kan jobbes med på en annen læringsarena i kraft av opparbeidet relasjon. Samtidig kom det frem en bevissthet fra både lærer og mentor om at dette ikke skulle være et «*sladresystem*». Hva de tok opp med hverandre virket å være gjennomtenkt. En lærer ga uttrykk for at det hadde vært fint å bruke gården til å jobbe med problemstillinger for å jobbe med elevens selvinnsett, slik at elevene møtte noen av de samme tilbakemeldingene og reaksjonene fra trygge voksne på flere arenaer.

Et slikt tett samarbeid gjaldt ikke i alle elev-casene. I ett case kom det tydelig frem at det var lite kontakt mellom foresatt, kontaktlærer og mentor i JegEr Ung. Kontaktlærerne reflekterte i retrospekt over at de gjerne burde hatt tettere kontakt med gården når de hadde ansvar for en elev som var i tilbudet der:

«Det var jo – vi kunne nok hatt et tettere samarbeid med dem [i JegEr Ung], (...) kunne hatt flere møter. Men når elevene går hjem så har jeg andre ting jeg må gjøre som møter med de andre lærerne. Men vi kunne kanskje hatt litt tettere kontakt, for eksempel hatt med noen andre elever. Men det var jo nytt for meg også, hadde aldri hatt noen der».

Her ser vi at både mangel på tidligere erfaringer med dette tilbudet samt andre oppgaver læreren hadde, medfører utfordringer med å ha veldig tett kontakt med ansvarlige i JegEr Ung. Dette viser at ulike forhold spiller inn på samarbeidet mellom skolen og JegEr Ung. Det viser også at det gjerne ikke er en fast rutine for samarbeid som følges overfor alle elevene. I denne casen var kommunens mobile team tett på eleven og foresatte, og læreren fortalte at dette teamet hadde fulgt eleven tett inn på gården, noe som virket å ha vært avgjørende for at eleven i det hele tatt hadde begynt i tilbudet. Dette viser at det jobbes individuelt og tett rundt den enkelte elev fra ulike hold, og at det ikke er en ensartet praksis hverken fra skolens eller gårdens side for hvordan samarbeidet skal gjennomføres. Elevene er forskjellige, og det kan være ulike behov for samarbeid.

Kontakt med eleven utover skoletid

I datamaterialet kommer det frem noen tilfeller der eleven har hatt kontakt med mentoren eller beboerne på gården utover skoletid. Dette kunne både omhandle at elevene ble invitert med på noen sosiale tilstelninger, eller at en elev selv syklet innom gården for å besøke dem eller hjelpe til med noe. En forelder fortalte: *«Han [sønnen] setter jo veldig pris på X [navn på mentor] (...). X [mentor] og han [sønnen] kan liksom gå ut å spise på en søndag. Så det har vært viktig for han (...)».*

Her kunne mentor og elev spise middag sammen av og til. En annen forelder fortalte:

«Jaja, og det har vært mange episoder ... Ta for eksempel den gangen de hadde julemarked. Det var jo just nå. Da kom mentoren hans hjem til oss her, tidlig på morgningen. Så kom han inn og tok en kaffe med meg, også dro de. Da skulle han egentlig komme hjem klokken fire, men i femtiden så ringte sønnen min og sa det at han ikke kom hjem før i åttetiden fordi han skulle se fotballkamp. Så kom han hjem i åttetiden og da hadde han spist med dem. Med hele gården og ja. Så han er veldig inkludert i gjengen».

Dette viser at i noen tilfeller blir elevene involvert med mentorene og de andre beboerne utover skoletid. Dette viser at beboernes utforming av mentorrollen overfor elevene virker å være fleksibel og individuell. Hvorvidt dette er en målrettet nedfelt strategi, eller personavhengig er litt uklart. Uansett så viser dette en vilje til å strekke seg langt for at eleven det gjelder skal klare å kvalifiseres tilbake til skolen.

Oppsummerende kommentar

Resultatene viser at elevene trives godt i tilbudet, de liker det praktiske arbeidet og arbeidet med dyrene som de blir involvert i på gården. Videre finner vi at elevene setter pris på beboerne og mentorene som arbeider sammen med dem i JegEr Ung, og det kommer tydelig frem både fra elevene selv, deres foresatte og kontaktlærere/assistenter at elev-mentoren har stor betydning for elevene og for deres utvikling i tilbudet. Betydningen av mentorens arbeid, deling av egenerfaring og fleksible tilnærming kommer også tydelig frem i dataene fra intervjuene med foresatte og kontaktlærerne/assistentene. Samtidig ser vi at samarbeidet mellom skolene og gårdene, og mellom gårdene og foresatte har et forbedringspotensial, da det er foresatte som opplever at de har lite kontakt med de som jobber på gården og barnets mentor. Det kommer også frem en erfaring om en elev som er blitt tilbudt røyk og snus av en på gården (ikke mentor), noe som viser et avvik til tross for at datamaterialet gjennomgående har en overvekt av tydelige

holdninger hos beboerne om at dette ikke skal skje. Dette viser at det må jobbes ytterligere med å sikre rutiner i tilbudet og en felles forståelse for opptreden overfor elevene.

4.2. Erfaringer fra å arbeide med elever som en del av egen rehabiliteringsprosess

I dette kapittelet presenteres beboernes erfaringer med å ha elever på gården, og hvorvidt de erfarer at elevenes nærvær og eget arbeid med elevene påvirker deres egen rehabiliteringsprosess. Beboernes erfaringer omhandler også arbeidslederens erfaringer, da de både er beboer og arbeidsleder på gården. For å sikre anonymiteten til arbeidslederne, skilles det ikke mellom arbeidsledere og beboere i fremstillingen av resultatene. Da alle beboerne i mer eller mindre grad er involvert med elevene gjennom de ulike arbeidslagene, så skilles det heller ikke mellom beboere og de beboerne som er mentor for elever når det gjelder deres erfaringer med å ha elever på gården. I fremstillingen av resultatene blir «elev-mentor» kun brukt der det er snakk om hvordan elev-mentorene arbeider med elevene i kraft av sin rolle som mentor. Til sammen har 17 beboere delt sine erfaringer gjennom intervjuene (der tre stk. har blitt intervjuet to ganger), og åtte stk. besvarte spørreundersøkelsen. Resultatene som presenteres her er en sammenstilling av funnene fra dette samlede datamaterialet. Mot slutten av kapittelet vil noen erfaringer fra de tre faglederne presenteres dvs. deres erfaringer med å ha elever med i arbeidet på Jegersberg gård erfart fra deres perspektiv.

Følgende analyse spørsmål er valgt for analysearbeidet av datamaterialet, og vil bli svart ut i oppsatt rekkefølge i den påfølgende resultatpresentasjonen:

- Hvordan blir miljøet på Jegersberg gård påvirket av at det er elever på gården?
- Hvordan jobber beboerne og elev-mentorene med elevene?
- Hvordan opplever beboerne at tilbudet virker inn på elevene?
- Hvordan påvirkes egen rehabiliteringsprosess ved at det er elever på gården/arbeid med elevene?

Før resultatene presenteres, beskrives informantenes bakgrunn kort.

Informantenes bakgrunn

Alle beboerinformantene bodde på gården og var i rusrehabiliteringstilbudet på intervjutidspunktet. I tidsrommet august 2022 til juni 2023 bodde 41 stk. på Jegersberg gård. Disse beboerne bodde ikke på gården samtidig, men til ulike tider. I snitt bor det om lag 20–26 beboere sammen til enhver tid. Nye beboere flytter inn, andre ut, og noen flytter ut dersom de går på en sprekk e.l.

Det er ulikt hvor lenge informantene hadde bodd på gården på intervjutidspunktet. Noen hadde bare vært der i 6 uker, mens andre hadde bodd på gården fra 1 til 3,5 år. Noen av beboerne hadde vært i rehabiliteringstilbudet på gården tidligere, men hadde hatt en sprekk, og var nå kommet tilbake til gården. Det var også spredning i alder, bakgrunn for rusutfordringene, og hvor lenge de hadde hatt utfordringer med rus.

Når det gjaldt rusrehabiliteringstilbudet på gården, så var det flere som fremhevet betydningen av elementene tid og fellesskap med modellen rehabiliteringen er basert på. Det å få mentor og å være mentor virker også å være av sentral betydning for flere, og enkelte uttaler at mentorene er

«selve limet i fellesskapet». Videre ble betydningen av å inngå i praktisk arbeid og å få rutiner i hverdagen fremhevet. Flere beskrev miljøet på gården som veldig inkluderende og støttende.

Hvordan blir miljøet på Jegersberg gård påvirket av at det er elever på gården?

Noen av informantene som hadde vært kortest i tilbudet, kunne fortelle at de ikke var klar over at det var elever på gården når de skulle begynne i rehabiliteringstilbudet. På spørsmål om hvordan de reagerte på dette, så påpeker de at de ble glade, og at de opplevde det som en positiv overraskelse. En svarte følgende: *«Nei. Skjønte ikke så mye med en gang. Fikk litt informasjon når jeg kom. Var bare positivt egentlig. De bringer litt glede til gruppen når man kan leke litt og ikke at alt er seriøst hele tiden».*

Samtlige beboer-informanter opplevde at miljøet på gården ble positivt påvirket av at det var elever på gården gjennom JegEr Ung-tilbudet. Svarene fra spørreundersøkelsen med beboerne bekrefter denne opplevelsen:

«Positivt. Bidrar til å være et forbilde, rollemodell også inspirasjon til å være mer sammen med onkelbarn»

«Kjempe koselig og positivt å ha de [elevene] på gården. De gjør oss mere og bedre på oppgavene våre»

«Veldig lekent og gøy (...)»

Svarene viser at flere opplevde det positivt for det sosiale miljøet på gården å ha elever der gjennom JegEr Ung. Beboerne hadde en opplevelse av at det ble mer gøy i miljøet, samt at de ble mer bevisste på egen atferd og justerte denne når barna var der. Det var en klar bevissthet hos samtlige at de var rollemodeller for elevene. Noen nevnte spesifikt at barna påvirket humøret deres – de ble gladere av at elevene var der. En nevnte også at samværet og samhandlingen med elevene på gården ga han inspirasjon til mer samhandling med egne onkelbarn. Dette viser at samhandling med elever kan få ringvirkninger i andre av beboernes relasjoner.

Selv om det i hovedsak opplevdes positivt å ha barn på gården, var det også noen som beskrev noen av utfordringene med å ha elever der. Ett par beboere nevnte at det av og til kunne være utfordrende, da egen dagsform kunne variere, samt at de selv hadde ting de trengte å jobbe med (egen rehabilitering). En beskrev det slik:

«Ja det er bra å få dem [elevene] inn og hjelpe dem. Men når sant skal sies må det være en grense. Må ikke bare få inn flere og flere elever, fordi hele poenget med Jegersberg gård, slik det er bygd opp, er at vi skal gjøre ting som tar tid og vi skal gjøre det ordentlig. Om vi bare tenker vi må få flere og flere barn – da blir vil slitne. Det [tilbudet] fungerer bra. Holde det til bra og ikke gjøre mer».

Denne informanten opplevde at JegEr Ung-tilbudet fungerte bra, men refleksjonen i sitatet viser at informanten er opptatt av at det må være en balanse mellom hvor mange elever som tas inn i miljøet på gården, med tanke på hva det kreves å følge dem opp i kombinasjon med de behovene beboerne har i egen rehabiliteringsprosess. Informanten påpekte videre flere positive ting med JegEr Ung, men var samtidig tydelig på at det var viktig å snakke om dette i beboergruppen, og fortalte videre: *«Mye følelser rundt hele den pakken med JegEr Ung. Burde ha litt møter om hvordan det går. Vet ikke hvordan det er. Tror de som bor her har vanskelig å si ifra om at det blir for mye (...)».* Informantens utsagn indikerer en usikkerhet på om alle sier ifra om hvordan de opplever dette med å ha elever på gården.

Dette viser at til tross for overveiende positive erfaringer og en opplevelse av god påvirkning på miljøet på gården ved å ha elever der, så er det et skjæringspunkt mellom de to tilbudene (JegEr Ung og rehabiliteringstilbudet). Dette må man ha en oppmerksomhet på i arbeidet med å sikre en fortsatt god balanse i den videre utviklingen av tilbudet både til elevene og til de tidligere rusavhengige.

Hvordan jobber beboerne og elev-mentorene med elevene?

Elevene får tildelt en mentor når de begynner i tilbudet, og elevene blir fordelt på de ulike arbeidslagene. Selv om mentoren har hovedansvaret for eleven, så arbeider eleven også med de andre beboerne som er på det samme arbeidslaget. Videre blir elevene inkludert i fellesskapet med alle på gården gjennom måltider o.l.

På spørsmål om hvordan de jobbet med elevene, så var en av elev-mentorene tydelig på at det var viktig at elevene forstod at JegEr Ung er et seriøst tilbud fra første dag:

«Viktig å sette dem i jobb helt fra starten. Gi forståelsen at dette er et seriøst opplegg, ikke bare fri fra skolen. Jeg er generelt ikke fan om at barna skal ikke stilles krav til, å være i barnehage, liksom. Her er jobb og «stå på» viljen som må til. Arbeidsfokus. Men jeg sørger for at de føler seg inkludert mens vi jobber Og å lære underveis. Veldig viktig».

Gjennom intervjuene undersøkte vi hvordan beboerne og elev-mentorene jobbet med elevene. Gjennom analysen av dataene ble fire hovedtema tydelige når det gjaldt hvordan de jobbet med elevene: 1) Prøver å skape en relasjon, 2) Forteller om egen forhistorie, 3) Arbeidsoppgaver som gir mestring, og 4) Samarbeid med foreldre og skole.

1) Prøver å skape en relasjon

I arbeidet med å skape en relasjon til elevene, så var elev-mentorene opptatt av å være omsorgsfulle, vise toleranse for følelser og å være seriøse.

Når det handlet om å være omsorgsfull, så ble viktigheten av at elevene skulle kjenne seg sett nevnt. Videre ble det å være tålmodig med barna vektlagt, samt det å legge merke til endringer med elevene. For eksempel fortalte en av informantene at de hadde merket endringer med den ene eleven – at denne var mer sliten etter jul, og at informantene da hadde spurt han om hvordan det gikk. Elevene hadde da åpnet seg opp om noe som var vanskelig hjemme, som de da prøvde å hjelpe elevene med. En mentor sa det slik: *«(...) Men det er forskjellige problemstillinger da, men det handler jo egentlig bare om å se ett menneske, å se behov og hva de trenger, til den graden man klare å gi det da».*

Noen beboere nevnte at det var viktig at elevene opplevde at det var i orden at de hadde ulike følelser, og at de møtte forståelse for at livet kan by på gleder og sorger, slik som denne beboeren utdypet: *«At alt man gjør er greit. At om man er sint så er det lov å være sint. Om man er lei seg så er det lov å gråte. Har man det gøy så er det viktig å føle på det. Om man er sint så er man kanskje ikke sint men lei seg».*

Et annet forhold som ble nevnt i arbeidet med å bygge relasjoner, var dette med å også være seriøs. Dette ble nevnt i forbindelse med at det ofte kunne være lekent og gøy på gården, og at en del elever kunne tulle og tøyse mye. En fortalte følgende:

«Ungene er med og gjør oppgaver sammen. For min del, kanskje ikke tulle hele tiden. Så er det gøy. Men å kunne klare å være, og å vise en trygg seriøs side også. Slik at en kan bli

tatt seriøst når det trengs. Ser når noen som tuller hele tiden, så klarer de ikke det når det trengs. Om du ser eleven synes noe er vanskelig».

Sitatet viser betydningen av å etablere en trygg relasjon. Det er tydelig at flere av beboerne bygde tette relasjoner til elevene, og en av informantene fortalte følgende om relasjonen han hadde opparbeidet til noen av elevene i JegEr Ung:

«Jeg hadde en gutt som jeg hadde på kjøkkenet, og det var veldig greit. Og jeg synes det er veldig kult og ha barn her.. og det gjør det litt mer hjemmekoselig at det er barn her. De er så nysgjerrige og.. vi lærer de opp og lager mat og. De er en del av familien de og. Og jeg har blitt utrolig glad i de ungene der. Og det er sånn når jeg møter de i byen så er de sånn «hei onkel, kan du kjøpe is til oss?». Så gir jeg dem hundre kroner og.. så det er kult, hehe!»

En annen fortalte: *«(...) Det har jo hendt at jeg blir spurt om å kjøre dem til fritidsaktiviteter. Så det betyr jo at jeg har blitt mer enn bare mentor til eleven, noe mer personlig enn det ...».*

2) Fortelle om egen forhistorie

Noen av informantene fortalte at de forteller om egen forhistorie til elevene. Samtidig er det en beboer som svarer at elevene ikke har spurt så mye om hans fortid, men at han tror at daglig leder i JegEr Ung har fortalt elevene litt. Det virker dermed som at det er litt ulikt hvor mye elevene vet om beboernes forhistorie, annet enn at de har hatt utfordringer med rus. Samtidig kunne ett par beboere fortelle følgende om dette med å fortelle fra eget liv:

«Trygge relasjoner – jeg er som storebror for han. Barna trenger å bli passet på. Han [elev] respekterer meg veldig. Relasjoner går på vennskap mellom oss. Men samtidig – felleskapet på gården generelt og vår livserfaring påvirker dem veldig positivt. De spør om dette, de er nysgjerrig. Såpass nysgjerrig at jeg må virkelig vite hva jeg sier når jeg forteller om mitt tidligere liv. De tar det som råd og relaterer det de hører og lærer til sine konkrete utfordringer». (...) «Jeg sier ofte til elevene – alle valg man tar i livet har konsekvenser. De er også her (på gården) på grunn av konsekvenser i deres liv».

En annen fortalte følgende om hvordan han forsøker å påvirke den ene eleven han jobber med:

«Ja, den ene, han er xx år, han røyker sigaretter og wayper – da prøver vi å snakke med han om at – han vet jeg snuser – så da viser jeg tydelig at jeg har røykt siden jeg var 11 år, og det er noe av det jeg angreer mest på. Sier det på en real måte. De vet jo hvorfor vi er her vi som er her. Vi har rølpert livet i dass, og må lære det på nytt. Brukt unødvendig penger på det [å røyke]. Så han prøver å slutte å røyke, prøver å få det til å bli kult å ikke røyke».

Det er tydelig at beboerne er åpne på å fortelle om egne nederlag og feil i de sammenhengene de opplever at det kan være nyttig for elevene, og i situasjoner der de vurderer at elevene gjerne kan relatere seg til dem og få økt innsikt i hva valgene de tar kan få av positive eller negative konsekvenser.

Flere opparbeidet en god relasjon til elevene, og flere fortalte at de ga råd til elevene. Når vi spurte om hva elevene spør dem om, svarte en: *«Nei, for eksempel krangel hjemme, små ting, ting de ikke vil si til foreldrene. Skole – slåssing og krangling».* En annen informant fortalte også at de i noen tilfeller fikk innsikt i mer alvorlige ting. I de tilfellene rådførte de seg med daglig leder og de ansatte på gården for evt. videre oppfølging.

3) Arbeidsoppgaver som gir mestring

Når det gjelder arbeidsoppgaver på gården, så omhandlet dette ulike arbeidsoppgaver knyttet til de arbeidslagene elevene var involvert i. Det kan både være på kjøkkenet, i stallen med dyrene eller i bygg og anlegg: *«Vi har en arbeidsliste som vi følger. Vi tar dem med rundt da, og prøver å få dem til å utføre oppgaver, egentlig de samme som oss da»*. Informantene fortalte at de gjør ulike oppgaver som de har i oppdrag fra ulike oppdragstakere (f.eks. bygg og anlegg), og at det opplevdes meningsfullt å ha med elevene i dette arbeidet, slik som denne beboeren fortalte: *«Har hatt en gutt på 14–15 år som har vært der en del [på gården]. Vi lagde noen benker som parkvesenet bestilte fra oss. De står i Narvika. Det er veldig gøy å ha med noen av ungene. Det er givende»*.

Beboerne var opptatt av at elevene skulle få god opplæring i det de skulle jobbe med, noe som blant annet var viktig for elevenes sikkerhet: *«Ja det er litt vanskelig med verktøy osv. siden de er unge, litt annerledes på kjøkkenet osv. men de er flinke og få mye til, men vi må lære de godt opp og de må være forsiktede, at ikke at noen kutter av seg fingrene»*. Beboerne var opptatt av at elevene skulle erfare mestring i de oppgavene de var med på, og de tilpasset litt mellom de ulike arbeidslagene etter interesser hos elevene.

En av informantene fortalte hvordan de i noen tilfeller brukte dyrene på gården – i dette tilfellet hestene, for å jobbe helt konkret med angstproblematikk og mestring hos en elev:

«[Vi] laget en sånn 10-ukers-aktivitetsplan for ungdom med ... den gangen var det angstproblemtikk da. Så var det snakk om mestring, angstmestring og generell mestring da. Og sosialisering på en måte. Så vi brukte hester da, til å ... en form for eksponering og ikke sant. Og mestring da. Ved å sette opp til at hver uke så skjedde noe som var litt mer avansert da. (...) Og så kunne man se at en person som ikke ville gå til hesten i det hele tatt de to–tre første gangene, ikke sant, endte opp med å sitte på hesteryggen. Så var jo på en måte det dem sin mestring. (...) Mens noen som var noen trinn over da, ikke sant, hoppa sprang da, ikke sant, så fikk dem den mestringa. Men alle var på en måte med å «backa» hverandre opp, ikke sant. Så det ble en sosialiseringsprosess der og de ble kjent med hverandre som de ikke kjente fra før. Så ja, det var veldig lærerikt».

Fellesskapet rundt denne prosessen, som inkluderte flere elever, medførte at de også ble bedre kjent med hverandre.

4) Samarbeid med foreldre og skole

Intervjuene med beboeren forsterker inntrykket av at det er litt uklart hvor strukturert foreldresamarbeidet er fra gården sin side, men det er tydelig at elevene får tett og god individuell oppfølging, og at i mange tilfeller innebærer dette også kontakt med foreldrene. Noen har mye kontakt med foreldrene til elevene. På spørsmål om hvordan kommunikasjonen foregår med foreldrene, så svarer en av informantene: *«Jeg føler det går litt på oss som jobber her, at vi viser litt interesse. Når det kommer et barn inn, så prioriterer jeg dem. Men også å få et forhold til foreldrene. At de ser hvem som jobber med deres barn»*.

Videre forteller den samme informant at det gir han en god følelse når han merker at foreldrene er trygge på at deres barn har det bra på gården, og forteller videre:

«Har mye kontakt med foreldrene til den ene. Flere ganger i uken. Forteller hvordan dagen har vært. Hun [mor] forteller hvordan det har vært på skolen. Litt for min del, at jeg får vite litt om hvordan uken hans har vært. Litt viktig at han [jeg] vet at det har gått bra på

skolen. At vi har dialog med foreldrene. At vi kan skryte av han [eleven] når det har gått fint på skolen. At jeg også får en godkjenning fra foreldrene. Godt for meg også».

Samarbeidet med foreldrene omhandlet blant annet å utveksle informasjon om hvordan eleven hadde det på gården og/eller på skolen, og var tett koblet til måten elev-mentorene jobbet med elevene på. Dette var viktig både for at eleven skulle få en så god oppfølging som mulig, men også for at foreldrene skulle være trygge på hvordan barna hadde det på gården. Noen av elev-mentorene var også med på møter på skolene som eksempelvis ansvarsgruppemøter o.l.

Hvordan opplever beboerne at tilbudet virker inn på elevene?

Beboer-informantene hadde alle en klar oppfatning av at elevene trives godt i tilbudet, og at de fikk et godt utbytte av å være der. De nevnte da spesielt utvikling av sosiale ferdigheter, men hadde også en opplevelse av at elevene vokste og utviklet seg på andre områder. En nevnte at han opplevde at elevene «blomstrer» på gården. En elev-mentor beskrev hvordan han opplevde tilbudet for elevene på denne måten:

«Dette er et viktig tiltak, uten tvil. Alle ungene som har vært her, trenger dette stedet. De er bare snille og gode. De trenger bare det lille ekstra i livene sine – å bli sett og forstått. Jeg kjenner meg igjen i dem. Var på lignende tiltak selv. Turte ikke å se i øyene til andre. Så usikker jeg var. Nå gjør jeg det. Jeg har full tro for at dette skal funke for disse barna også!

Disse barna er veldig motiverte til å jobbe, og å gjøre noe generelt. Noen av ungene er mer innstilte på å jobbe enn noen av beboere her. De er skikkelig lærevillige og mottakelige. Her får de OPPMERKSOMHET og 100 prosent fokus og interesse (...)»

Beboeren la vekt på at elevene fikk oppmerksomhet på gården, og at de ble sett og forstått. Andre informanter svarte følgende:

«Det virker som dem trives veldig godt. Ja, flere av dem vil jo gjerne være her mer.»

«Bra. Jeg ser hvor fint de har det – de som er her – som følger det opplegget og som er her de dagene. Hvor fort de føler seg trygge her. Hvor fort de på en måte føler at de vil komme hit, og at de under den prosessen, så skjer det ting selvfølgelig – at de blir litt tøffere – at de kjenner seg litt hjemme ...»

«De lærer seg å jobbe, får arbeidsmoral. Ser at ting trenger å bli gjort, viktig å gjøre ting de får beskjed om»

Beboerne har en klar erfaring av at elevene endrer seg igjennom JegEr Ung-tilbudet. Sitatene understreker betydningen av å bli sett og forstått. Det forteller også om en opplevelse av at elevene er lærevillige og mottakelige, noe som forteller om at arbeidsoppgavene er noe som interesserer elevene. Beboerne opplevde også at elevene ble tryggere gjennom oppholdet, samt lærte seg arbeidsmoral gjennom alle oppgavene.

Hvordan påvirkes beboernes rehabiliteringsprosess ved at det er elever med i arbeidet på gården?

Det er vanskelig å skille ut den konkrete betydningen arbeidet med elevene har for informantenes rehabilitering. Dette fordi arbeidet med elevene inngår som en del av deres helhetlige rehabiliteringstilbud på gården, hvor flere elementer bidrar til den totale rehabiliteringen til den enkelte. Dessuten er beboerne og elev-mentorene i ulike faser av eget rehabiliteringsløp, samt at det var ulikt hvilke oppgaver og ansvar de hadde overfor elevene (f.eks. mentor vs. ikke mentor),

noe som kunne påvirke deres opplevelse av arbeid med elevene. Samtidig viste analysen av intervjumaterialet at det gjennomgående var noen forhold som hovedvekten av informanter nevnte når det gjaldt hvordan arbeidet med elevene påvirket dem. Det er naturlig at det som påvirker dem også påvirker deres rehabiliteringsprosess. En refleksiv tematisk analyse (jf. Braun & Clarke, 2019) av intervjumaterialet ble benyttet for dette forskningsspørsmålet, og resulterte i fire hovedtema og 10 undertema jf. tabell 2.

Tabell 2: Hovedtema og undertema – *Hvordan påvirker elevenes tilstedeværelse beboerne og deres rehabiliteringsprosess?*

Hovedtema	Undertema
Endret væremåte	Måten å snakke på
	Mer motivasjon
	Endret oppmerksomhet/fokus
Økt trivsel	Mer lek og moro
	Mindre stress – lavere tempo
Få være en hjelper	Reduserer stigma
	Gjøre en forskjell – gi noe tilbake
Nye tanker om yrkesplaner	Bruk av egenerfaring
	Raushet og tålmodighet
	Arbeid med barn og unge

Resultatene vil i det videre presenteres i tråd med disse hovedtemaene og undertemaene.

1) Endret væremåte

Flere av beboerinformantene påpekte at tilstedeværelsen av elevene påvirket miljøet positivt på gården. Omtrent samtlige fortalte at de tenkte mer på hvordan de oppførte seg når elevene var der, og at de anså seg som rollemodeller og forbilder for elevene på gården. Endret væremåte kunne være 1) Måten å snakke på, 2) Mer motivasjon, og 3) Endret oppmerksomhet/fokus.

Måten å snakke på

Elevenes tilstedeværelse påvirket blant annet måten de snakket på, slik som disse to beboerne fortalte: «*Positivt, at vi ter oss jo litt mer ordentlig. Jeg tenker litt mer på hva jeg sier*». En annen fortalte: «*(...) – jeg hadde en tendens til å banne. Jeg blir påminnet om at det er barn her, så da tar man seg litt i nakken. Glemmer man det så sier ungene ifra, de vet hva som er rett og galt*».

Mer motivasjon

I tillegg til å bli mer bevisst egen oppførsel, var det noen som nevnte at de ble mer motiverte for

egen utvikling når de så elevenes mestring på gården: *«Vi får mestringsfølelse selv mens vi ser at de [elevene] mestrer. Når vi er rundt dem – de reflekterer veldig om hvem vi, voksne, er. At vi også har utfordringer, men vi har bestemt oss for å gjøre noe med disse. Vi vil veldig gjerne steppe inn og hjelpe dem. Og da må du være den beste versjon av seg selv».*

En annen sa: *«Jeg synes det er litt kult at en tiåring plutselig ser opp til meg, får gode samtaler, hører på deg – det har ikke alltid vært slik.»*

Sitatene viser at beboerne selv erfarte mestring når elevene de hjalp fikk til ulike ting og så opp til dem. Samtidig var de opptatt av at de var forbilder for elevene med at de selv tok tak i egne utfordringer. Dette viser at elevenes tilstedeværelse både motiverte dem i eget rehabiliteringsløp, samtidig som de vurderte at nettopp dette kunne være til hjelp og motivasjon også for elevene – at de hadde forbilder som tok tak i egne utfordringer. Beboerne ønsket at elevene skulle forstå at endring er mulig gjennom å observere og å bli kjent med de voksne beboerne.

Endret oppmerksomhet/fokus

Arbeidet med elevene virket også å gjøre noe med beboernes eget fokus eller oppmerksomhet, slik som denne informanten ga uttrykk for på spørsmålet om hva det gjorde med han å få ansvar for elevene:

«Ja! Jeg har jo lyst til å vise meg fra min beste side og det er litt det der at, har man en drittdårlig dag og det kommer en liten gutt som er helt uskyldig opp i alt, så er det jo det å få «switcha» om til å.. mine problemer kan jeg ta etter hvert da, når han har gått hjem. Så man blir påskrudd på en annen måte».

Her kan vi se at samværet med eleven både kunne bidra til en bedre dag, i kraft av at beboeren koblet av egne tanker og utfordringer for å fokusere på eleven som var der og trengte oppmerksomhet. Dette virker å være positivt for denne beboeren. Elevens tilstedeværelse bidro til å flytte fokus – som en abstraksjon vekk fra egne vanskelige tanker – og dermed endrer oppmerksomheten.

Funn i analysen viser at endret oppmerksomhet/fokus kan oppleves ulikt av beboerne. For selv om de fleste var enige om at det var positivt at det var elever på gården, så kommer det også frem at det kunne være krevende å ta ansvar for elever når man selv stod i et rehabiliteringsløp. En beboer som hadde vært mentor både for voksne og elever, fortalte at han i en periode opplevde at tiden han brukte på elevene gikk litt utover eget arbeid med egne utfordringer: *«når man har barn har man ikke tid til å ha egne problemer selv».* For denne beboeren ble det litt mye i en periode, og han måtte ta en pause som elev-mentor og konsentrere seg om egne utfordringer. Etter en pause på om lag et halvt år, ble han mentor for elever igjen. Han var stolt over at den ene eleven han var mentor for, hadde kommet tilbake på skolen igjen etter tre måneder i JegEr Ung-tilbudet.

Dette viser at det er viktig for elev-mentorene å ha en balanse mellom egne utfordringer i rehabiliteringsløpet og ansvaret som elev-mentor. Samtidig ser vi her at det fungerte godt i modellen med at beboeren da ga beskjed til ansvarlige, og tok en pause som elev-mentor, for så å koble seg på igjen når han var klar for det. Det er frivillig å være elev-mentor. Dette er likevel et viktig signal inn i tilbudet – å sikre at det er en god balanse for elev-mentorene og deres egne behov i rehabiliteringsprosessen.

På spørsmål om hva som evt. kan være negativt med å ha elever på gården, så svarer den samme beboeren: *«Det eneste jeg kan sette fingeren på er at elevene kan være umotiverte. Det kan påvirke meg også. Jeg kan bli demotivert. De vil ingenting. Men vi klarer å snu dem, bare de møter*

opp. Men samtidig – så lærer jeg at motivasjon er «alfa og omega»». Vi kan ut fra dette forstå at både voksne og elever påvirkes av det det samspillet som oppstår mellom dem – beboerne kjente at påvirkningen gikk begge veier. Vi ser her hvor viktig matching mellom mentor og barn er – for både elevene og mentorene. Denne matchingen omhandler heller ikke bare interesser og kjemi, men også hvor mye overskudd beboeren har til å være mentor med tanke på egen rehabiliteringsprosess.

2) Økt trivsel

Analysen viste at de fleste beboerne opplevde økt trivsel med at det var elever involvert i miljøet på gården gjennom JegEr Ung. Dette viste seg gjennom undertemaene: 1) Mer lek og moro, 2) Mindre stress – lavere tempo, og 3) Reduserer stigma.

Mer lek og moro

De fleste informantene fortalte at de trives med å jobbe med elevene på gården. Flere opplevde også at stemningen på gården ble påvirket av at det var elever der, og fortalte at det da ble mer kjekt: *«Nei jeg tror det er flere som synes det er givende [at det er elever på gården]. Bli mer lek og moro her, god stemning»*. En annen informant sa: *«Det er gøy med barn. De er kule. De som er der er barn med litt trykk i, de har mye personlighet»*. Det er tydelig at elevene bringer glede inn på gården, og at flere av beboerne opplevde at dette bidrog til økt trivsel i hverdagen.

Mindre stress – lavere tempo

Videre var det noen som påpekte at tempoet endret seg når det var elever der: *«God trivsel og god stemning med litt lek og moro og latter. Og at det blir litt mer bedagelig»*. En annen sa: *«Nei jeg har jo lyst på barn selv. Og veldig greit for meg å være med unger. Synes det er veldig fint. Det er bedagelig med unger også. Alt skal ikke gå så fort og være stress. Skal tilrettelegge for dem. Synes det er bedagelig og fint og rolig»*. En annen nevnte at tempoet gikk ned siden de skulle tilpasse opplegget for elevene, og viser da noe om at denne tilretteleggingen og tilpasningen også virker positivt inn på beboerne.

Redusere stigma

En informant nevnte at han trodde barn på gården kunne bidra til å fjerne stigma. Videre nevnte den samme informanten at det at det er elever på gården kanskje kunne bety noe for barna til de beboerne som bodde der, og han sa: *«... Vi leker. Og om noen har med barna sine på gården av de som bor her, så er det andre barn her også. Har kanskje stått i noe av de samme tingene»*. Dette sitatet viser at man kan kjenne seg stigmatisert når man har rusutfordringer, samt at det å bli vist tillit ved å få omgås barn gjør noe med denne opplevelsen – både i egne og andres øyner. I tillegg vurderte denne beboeren at dette også kunne få betydning for barn av beboere som også er innom gården av og til. At beboernes barn ser at det er elever på gården kan muligens påvirke barnas syn på egne foreldre og andre med rusutfordringer.

På bakgrunn av det informantene fortalte, fikk han spørsmål om han syntes det var en god ide at de fra et rusmiljø arbeider med barn? Han svarte da: *«Jeg har tenkt på det. Jeg ville ikke sendt min sønn til masse rusmisbrukere og eks-kriminelle folk. Men vi er jo egentlig bare vanlige folk når vi er rusfrie. (...) Det er jo mye skam en bærer på. Godt at folk viser oss tillit (...) det føles godt»*.

3) Få være en hjelper

Flere av informantene var tydelige på at de opplevde at det var godt til å være til hjelp når de beskrev arbeidet med elevene. Dette handlet både om 1) Gjøre en forskjell – gi noe tilbake, og 2) Bruk av egenerfaring, og 3) Raushet og tålmodighet.

Gjøre en forskjell – gi noe tilbake

Flere av informantene var tydelige på at de brydde seg mye om barna, og at de hadde et ønske om at elevene skulle få gode liv. Flere av beboerne var opptatt av betydningen det hadde for dem at de kunne få være med å være til hjelp for noen andre: «*[Jeg] får sammenbrudd av og til – klarer ikke å skjønne at jeg er her i livet, og gjør en forskjell*». Det oppleves til tider overveldende for enkelte å erfare at de kunne være til hjelp for noen andre, noe som også denne elev-mentoren satte ord på: «*Tenk at jeg kan gi noe tilbake. Har selv vært en ungdom som hadde trengt noe oppfølging. Jeg har møtt noen ildsjeler i systemet som har reddet meg. Vil være det samme for noen andre*». Erfaringen selv med å ha fått hjelp av andre, virket å være motiverende for å kunne hjelpe elevene. Dette viser at egenerfaring – både med å ha utfordringer og å kjenne seg igjen i elevene, men også det å ha erfart å få hjelp fra noen som hadde tro på dem – var brukerkunnskap som ble tatt i bruk i arbeidet med elevene fra beboernes side.

I analysen kom det også frem at elevene virket å bry seg om sine mentorer, og hadde et ønske om at de skulle ha det godt – og noen beboere hadde erfart at elevene ga dem råd tilbake:

«Jeg har egne barn og jeg lærer masse ved å være mentor for disse ungene. Det går begge veier. Jeg har uttrykt til mine elever at jeg er bekymret for gutten min hjemme, at han også kan få problemer. Så kom de med konkrete råd til meg: «alltid ring han! alltid spør han om hvordan det går, pass på at han alltid har noe å gjøre på fritiden!» Det de mener er at man må være en streng og brysom forelder. Sette grenser (...)»

Vi ser her at det foregår et samspill, der beboerne også får hjelp gjennom råd og erfaringer fra elevene de jobber med. Dette forteller også noe om relasjonen og tilliten de hadde opparbeidet hos elevene og om elevenes engasjement for beboerne/elev-mentorene.

Bruk av egenerfaring

En del av informantene nevnte at de i noen tilfeller kjente seg igjen i elevene de møtte gjennom JegErUng-tilbudet. Dette kunne både omhandle utfordringer knyttet til skole, hjemmesituasjon eller andre forhold. Det opplevdes positivt å kunne være til hjelp, slik som denne fortalte:

«Nei det er jo barn og unge som sliter på skolen, og sliter hjemme også (...) Det er givende å kunne hjelpe dem. Jeg kan relatere til noe av det selv. Jeg synes det er gøy.»

Beboerne fortalte at de i noen tilfeller hadde hørt at noen av elevene var noe krevende på skolen, og at de ikke opplevde dette på gården; «*(...) merker at det skjer noe med dem [elevene] når de kommer hit, med tanke på det du får høre fra skolen og hjem og sånne ting. Så kommer de hit og så er de de snilleste og mest høflige ungene du kan møte på*».

Noen fortalte at de kunne relatere seg til ungene og at de selv slet da de gikk i skolen, mens andre ikke hadde hatt utfordringer på skolen og kunne ikke relatere seg til elevenes utfordringer.

En informant fortalte at han forstod seg selv bedre slik han var som barn i møte med elevene, nå som han kunne se det hele fra et voksent perspektiv. En annen sa følgende: «*Utrolig viktig jobb dette er – å være mentor for elever. Jeg kan sove godt om natta. Jeg tenker alltid – «å redde en er bedre enn å redde ingen*». (...) *Jeg var som dem [elevene] – ville ikke ta imot hjelpen, jeg visste best selv. Jeg kjenner meg selv i dem.*»

Noen av informantene er mentorer for noen av elevene. På spørsmål om hva som har vært viktigst for han/hun når det gjelder å være mentor for elev, så svarer en «*Det å vise vei, tror jeg*».

Raushet og tålmodighet

Elev-mentorene fikk spørsmål om de syntes det var annerledes å være mentor for elever enn for

voksne. Det var tydelig at selv om de trivdes som mentor for både voksne og barn, så opplevde de selv å ha mer tålmodighet med elevene enn med de voksne, slik som denne fortalte:

«(...) Noen ganger så føler jeg at kanskje tålmodigheten med ungdom kan være lettere, fordi at det er sånn.. de er enda ikke voksne, ikke sant. Mens forskjellen der igjen med tålmodigheten på de som er voksne da, i alder, kanskje jeg blir litt sånn: «er det mulig? Det der burde du ha lagt fra deg for 10 år siden, ikke sant». Men så tenker jeg også det at rus da, kan på en måte gjøre en litt sånn forsinkelse da, i sånn modning og sånn da. Og siden jeg har rusproblematikk sjøl, så ja.. så burde jeg egentlig kunne se litt forbi mange ting der også, men det er likheter og.. ja, litt forskjellig egentlig».

Det var flere som nevnte dette at de opplevde at de hadde større tålmodighet med elevene de var mentor for enn med de voksne, og at de ikke irriterte seg like lett over elevene. Samtidig kommer det tydelig frem en forståelse for, og innsikt i, utfordringene til de voksne de var mentor for hadde – som en konsekvens av tidligere rusutfordringer. Dette illustrerer noen av erfaringene og problemstillingene som mentorene opererer innenfor i arbeidet på gården. Det viser også at de arbeider for å ha en åpen og raus innstilling til menneskene de omgir seg med, både elever og voksne i kraft av sin innlevelse og forståelse av andres liv. Andre la vekt på at de opplevde at elevene var veldig greie og lette å ha med å gjøre, og påpekte at de opplevde dem mer formbare i kraft av sin alder og utviklingsprosess.

4) Nye fremtidsplaner

På spørsmål om det å jobbe med elevene påvirket beboernes egne planer for fremtiden, så var svarene varierende. Noen av beboerinformantene oppga at dette ikke påvirket deres fremtidsplaner i det hele tatt, mens andre fortalte at dette hadde hatt en påvirkning. En fortalte at han alltid hadde fått høre at han burde jobbe med unger, men at det var først da han kom til Jegersberg gård og fikk jobbe med elevene i *JegEr Ung*, at han selv fant ut dette: *«Det gir meg energi å være med barn, tapper meg ikke. Kommer også et lite barn ut av meg når jeg er med dem. Liker det veldig godt, var egentlig først når jeg kom inn her at jeg fant ut det».* Noe av grunnen til at han ikke hadde jobbet med unger før, var nettopp det at han ruste seg. Erfaringen fra *JegEr Ung* hadde gitt nye tanker om hva han ville bli: *«Trodde jeg ville bli snekker, men her inne fikk [jeg] lov til å følge opp en elev etter hvert, så ga det meg så mye. Da fant jeg mer ut av dette. Fant ut mer av dette siste halv året her inne [på JG].»*

Andre kunne fortelle at de som et ledd i deres kvalifisering, jobbet med ungdommer i samarbeid med kommunen i Ungdomstjenesten og Forsterkningsteamet. Dette gjorde de i tillegg til arbeidet i *JegEr Ung*:

«Positivt – spennende å jobbe med mennesker. Jeg begynte å jobbe litt for Forsterkningsteamet [i kommunen] - resultat av å jobbe med unge i JegEr Ung. Jeg tar på meg noen oppdrag med unge mennesker med rus og psykiatri. Dette trives jeg veldig med. Disse tankene – at jeg liker å jobbe med mennesker og for mennesker – er nye, og er direkte konsekvens etter årene på gården. Før det var kun tanker om snekring og betong Nå forstår jeg hvor viktig det er å hjelpe andre når man ikke står helt stødig i livet. Dette kunne jeg trengt også mens jeg gikk på skolen ...».

En annen hadde konkrete planer om å start opp et tilsvarende tilbud som *JegEr Ung*:

«Kun positivt. Jeg skal begynne på skolen i august, på xxxx [navn på skole] voksenopplæring. Skal ta barne- og ungdomsarbeider. Planen er å starte tilvarende JegEr Ung-ungdomsprosjekt. [Jeg har] allerede hatt møter med XXX [navn på sted]

ungdomsskole, YYYY [navn på sted] skole, kommunal forebyggende tjeneste SLT (koordinator Samordning av rus og krim forebyggende tiltak). Det er ikke viktig hvilken form det prosjektet blir til slutt. Viktigst for meg at jeg skal jobbe med unge. Som her.»

Disse sitatene viser at arbeidet med elevene i JegEr Ung har inspirert enkelte til å jobbe med barn og unge, og dermed fått konsekvenser for utdanningsvalg, ønsker og planer for hva disse beboerne ønsker å jobbe med i fremtiden. Arbeidet med elevene har dermed vært et sentralt element i disse beboernes kvalifisering og rehabilitering.

En annen beboer kunne fortelle at han alltid hadde hatt planer om å jobbe med barn:

«Er xxxx [navn på stilling] på kjøkkenet – har elever alle ukedagene uten på torsdager, da er jeg på Ungdomstjenesten i Kristiansand. Har tidligere jobbet i barnehage og en barneskole, der jeg fulgte opp en elev litt likt som her. Har hele tiden hatt en plan om å jobbe med barn. Begynner som lærling som barne- ungdomsarbeider nå i vår.»

Andre fortalte de vil starte snekkerfirma, studere eiendomsmegling, studere pedagogikk, jobbe i barnehage m.m. De fleste er veldig tydelige på at de ønsker å få seg en utdanning og jobb, og få etablert et liv som de ser venner og familie har.

Fagledernes erfaringer med å ha elever på gården

Faglederne på Jegersberg gård bor ikke på gården. De er ansatt som fagledere og har det overordnede faglige ansvaret innenfor de ulike fagområdene i arbeidet på gården, og har utdanning og fagbrev innen hestefag, maling, anlegg, kokke- og konditorfag, barne- og ungdomsarbeid m.m. I gruppeintervjuet er faglederne tydelige på betydningen av at alle er likestilte på gården, og at det er vektlagt å ha en stor åpenhet mellom de ansatte og beboerne.

Faglederne kunne fortelle at det var litt blandede reaksjoner blant beboerne da de for noen år siden skulle starte opp med JegEr Ung på gården. De opplever at de fleste nå er positive, og en sier: *«Tror det har blitt godt for denne plassen»*. Faglederne nevnte betydningen av å være forbilde, tilliten en får med å passe barn, og den ene fortalte: *«Jeg husker en [beboer] som sa i stallen – «Det er så deilig med barna som kommet hit, de ser ikke på deg som en narkoman, de ser på meg som en hvilken som helst voksen». Du får ikke stempelet der»*.

Faglederne fortalte at ikke alle er sammen med barna. Beboere som nylig har kommet inn på gården er litt mer perifere for barna i starten, andre har litt nok med seg selv i en periode, og noen ønsker ikke å ha ansvar for barna (som elev-mentor) fordi det er sårt da de har egne barn som de ikke har kontakt med.

Faglederne opplevde det positivt å ha elevene på gården, og formidlet erfaringer i tråd med allerede presenterte resultater. Til forskjell kunne de fortelle at de hadde opplevd noen negative påvirkninger på barna, som omhandler munnbruk. De utdyper dette videre med at de har god tilbakemeldingskultur på gården, slik at slike ting fanges opp: *«Vi har jo som en del av modellen at vi alltid skal jobbe to og to, og ikke alene. Jobbe sammen som gruppe»*. Dette er et ledd i kvalitetssikring av arbeidet både med de voksne og med elevene: *«Jeg tenker at det å jobbe side om side er en del av felleskapet og det elementet der»*.

Faglederne opplevde at elevenes nærvær påvirker miljøet positivt, og at det bringer inn både gleder og noen utfordringer, samt utvikling blant beboerne og elev-mentorene.

5. Resultater sett i et helsefremmende perspektiv

Innenfor helsefremmende arbeid, som er arbeid eller tiltak som skal fremme livskvalitet og evner og muligheter til å mestre livet, er recovery-tenkning svært utbredt. Recovery kan oversettes til *bedringsprosesser* på norsk (jf. Borg et al., 2013), og er et begrep som representerer teori om ulike faktorer som bidrar til bedring i en persons situasjon. Recovery-teori blir ofte tatt i bruk overfor personer med egenerfaring med psykiske helseproblemer eller rusutfordringer (jf. NAPHA, u.å.). Samtidig oppleves teorien å inneholde prinsipper som kan anses som allmenngyldige i «arbeidet» med å ha og skape gode liv.

I de tidligste definisjonene på recovery ble det vektlagt at en slik bedringsprosess var en personlig prosess. Men i senere definisjoner har recovery i økende grad blitt vurdert som en sosial prosess i like stor grad som en personlig prosess (jf. Borg et al., 2013, s. 12). Ved dette synet blir personens fellesskap og de sosiale rammene og støtte fra nettverk og samfunnet lagt vekt på jf. Topor et al. (2020), som har reformulert Anthony sin definisjon fra 1993 til følgende definisjon:

«Recovery er en dypt sosial, unik og felles prosess der våre levekår, materielle omgivelser, holdninger, verdier, følelser, ferdigheter og/eller roller endrer seg.

Det er en måte å leve tilfredsstillende, håpefulle liv sammen med andre på, selv om vi fremdeles kan være fortvilet, ha uvanlige opplevelser og forstyrrende væremåter.

Recovery innebærer at vi engasjerer oss i nye sosiale og materielle sammenhenger, og i åpne dialoger der nye måter å forstå og håndtere situasjoner på skapes i takt med at vi overskrider den psyko-sosiale- materielle krisen» (Topor et al., 2020)

NAPHA (u.å.) skriver: «Ingen kan oppleve en recovery-prosess alene, uavhengig av det som skjer i omgivelsene. Både familiemedlemmer, andre støttepersoner og ansatte i helsetjenesten kan spille en avgjørende rolle». Vi ser her at *fellesskapet* og en persons nettverk blir vektlagt som sentralt for bedringsprosesser. Dette er sentrale elementer i modellen som gjelder både i rehabiliteringstilbudet på Jegersberg gård og i JegEr Ung-tilbudet, og resultatene dokumentere betydningen av dette både for elevene og beboerne. Modellen kan dermed sies å være i tråd med recovery-orientert tenking. I skriftlig materiale om modellen på gården (Jegersberg, 2015) og i resultatene fra årets evaluering, kommer det tydelig frem at fag- og brukererfaring er likestilt blant de som bor og jobber på gården. Dette er i tråd med synet på både brukerrolle og ansattrollen innenfor en recovery-tenkning, der en likeverdig relasjon mellom disse rollene blir vektlagt (jf. NAPHA, u.å.). Denne likeverdigheten i relasjonen, er også vektlagt innenfor tenkingen rundt mentor-rollen og mentorering som er gjort rede for i kap. 2.

Når det gjelder studier som har utforsket hva personer med egenerfaring mener har mest betydning for den psykiske helsen, er det fem dimensjoner som peker seg ut (jf. NAPHA, u.å.): Tilhørighet, håp, identitet, mening og selvbestemmelse. Dette er interessante dimensjoner å se denne rapportens resultater i lys av.

Tilhørighet

Et av hovedfunnene både for elevene og beboerne, er betydningen av fellesskapet og *tilhørigheten* som de opparbeider seg i miljøet på gården. Fellesskapet er preget av en raus og inkluderende holdning, samtidig som de er tydelige på at de skal gi hverandre klare beskjeder og ta opp ting. Både elevene og beboerne er i utviklingsprosesser og har ting de trenger å jobbe med, og det kommer tydelig frem i resultatene at denne utviklingen skjer i samspillet med de andre på gården. Fellesskapet og åpenhet om egenerfaringer spiller en viktig rolle for både elevene og

beboerne, og de blir gjensidig påvirket av hverandre gjennom de relasjonene de etablerer. I tråd med Topor et al. (2020) sin definisjon på recovery, så ser vi her betydningen av fellesskapet og den sosiale støtten de gir hverandre i arbeidet og de utviklingsprosessene de gjennomgår i eget liv.

Håp

Betydningen av *håp* kom frem i fjorårets rapport (Arnesen & Helmersen, 2022) ved at enkelte foresatte erfarte håp ved å se og høre elev-mentorer på gården fortelle om egne prosesser fra hvor de hadde vært tidligere, og til hvor de var i nå – rusfrie og i aktivitet. Ordet håp er ikke benyttet i årets resultater, men det kommer frem gjennom elever som deler erfaring om positiv endring med seg selv som økt selvtillit, at de er blitt mer tålmodige, klarer å følge mer med på skolen, klarer å være mer i klassen osv. I innhentet data fra beboerne kommer dette med håp mer frem gjennom gleden og verdien av å få hjelpe noen av elevene, at de blir vist tillit ved at de får jobbe med barn og unge, redusering av stigma og ved at noen gjennom arbeid med elevene finner ut hva de vil utdanne seg til. I dette arbeidet får beboerne benyttet noe av sin egenerfaring overfor elevene, som annen forskning (White et al., 2020) viser kan være en god støtte i recovery-prosesser. Dette henger også sammen med mentorordningen på gården, hvor de kan være en støtte og hjelp for hverandre i denne rollen også med å bruke sin erfaringskunnskap. Muligheten til å hjelpe en elev virker å være ekstra motiverende.

Identitet

Identitet og identitetsarbeid er sentralt i bedringsprosesser. I resultatene og i egne erfaringer som beboerne deler i intervjuene, så kommer det frem at beboerne trenger å bygge en ny identitet gjennom sin rehabilitering. De er ikke lengre rusmisbrukere. Mange kan oppleve at de «mister litt seg selv» når de får psykisk helse- eller rusproblemer (NAPHA, 2023), og at det derfor er behov for å utvikle de rollene en har, og gjerne flere roller (f.eks.: jeg kan snekre, jeg er god til å jobbe med mennesker o.l.). Flere forteller at i arbeidet med elever får de være et forbilde – en veiviser. Dette gir nye innspill til hvem de er som personer og hva de kan, og kan dermed bidra til en utvidet eller ny identitet og selvforståelse. I våre funn ser vi at dette også gjelder elevene. Ikke alle mestrer helt elevrollen på skolen, men mestrer i større grad den elevrollen som er på gården, og viser dette gjennom en annen atferd enn de viser på skolen. I dette arbeidet er det viktig å finne ut hva en har av egne ressurser og interesser, og gjennom det få erfaringer (f.eks. mestring av praktiske aktiviteter, eller det sosiale miljøet) som er positive og som kan bidra til en styrket identiteten i «bedringsprosessen» eller utviklingsprosessen. Ut ifra resultatene presentert i 4.1. og 4.2. ser vi at dette skjer både blant elevene og beboerne. Beboerne får bekreftet at de er forbilder for elevene, de får tillit og kjenner seg mindre stigmatisert ved at det er barn på gården, samt at elev-mentorene erfarer nye oppgaver og roller i møte med foreldresamarbeid og skolesamarbeid. Elevene på sin side erfarer også tillit, mestring og at noen har tro på dem gjennom ansvar for dyr og oppgaver som de får på gården. Dette virker å bidra til at de erfarer personlige endringer og at de justerer synet på seg selv, og er resultater i tråd med annen forskning på elever i gård-skole-tilbud (Arnesen, 2023).

Mening og selvbestemmelse

Mening og selvbestemmelse er begge deler sentralt i utviklingen av en trygg identitet. Hva gir mening i livet, og hva ønsker jeg? Dette er sentralt i kvalifiseringsarbeidet på Jegersberg gård, både overfor beboerne og elevene. For beboerne handler det om å finne ut hva de vil bli og hva de vil jobbe med. Det er et ønske om at de skal få motivasjon til å ta ferdig utdanning eller å komme seg inn i en jobb, bygge nye nettverk m.m. Dette får de trent på i miljøet på gården. For noen så har arbeidet med elevene i JegEr Ung gitt dem konkrete ønsker og tanker om hva de vil utdanne seg til. For andre har det ført til at de vil ta mer kontakt med egne slektninger f.eks. å ta kontakt

med onkelbarn. Dette viser at noen av beboerne gjennom arbeidet med elevene oppdager ting med seg selv og livet som bidrar inn i deres recovery-prosess, som vi forstår som deres rehabiliteringsprosess. For elevene kan vi forstå «bedring» som endringer rapportert i intervjuene, som at noen er mer glade, er mer på skolen, klarer å konsentrere seg bedre, mer trygg, klarer å ta kontakt med venner o.l.

I arbeidet med å avdekke kunnskap om hvilken betydning JegEr Ung-tilbudet har for elevene det gjelder, og for beboerne, så er det flere forhold som gjør det vanskelig å trekke entydige konklusjoner. Først og fremst viser dataanalysen at dette er et arbeid som innebærer prosesser – prosesser både for elevene, mentorene, foresatte og skoleansatte som er involvert i arbeidet med den enkelte elev. Når tilbud om plass i JegEr Ung iverksettes, så skjer det ofte endringer på andre områder parallelt – både på skolen og kanskje hjemme. Videre så er elevene på gården over tid, de blir eldre og modnes, slik at det er flere faktorer som påvirker hvordan elevene utvikler og endrer seg, som observeres både i tilbudet på gården, i skolen og hjemme. Erfaringene er i hovedsak gode, men det kommer også frem enkelte erfaringer fra en foresatt som kan forstås som et avvik fra modellen – at en elev er spurt om hen vil ha røyk/snus. Dette viser at til tross for en omforent holdning og innstilling til at dette ikke skal skje, må arbeidet kvalitetssikres ytterligere fra JegEr Ung sin side.

Videre har vi fått sett betydningen av mentorens rolle og samarbeidet med foreldre og kontaktlærere. Elev-mentorene utviser i mange tilfeller en svært fleksibel rolleforståelse, som har bidratt positivt for elevene det gjelder, samt for foresatte og kontaktlærere. Også her er det et utviklingspotensial, da en informant hadde erfaringer om mindre kontakt enn ønsket. Utover dette kommer det frem i datamaterialet observerte endringer med elevene som: mindre utagering, mindre ute av timene/mer inne i klassen, økt tålmodighet og oppmerksomhet, økt sosial kompetanse både i klassen og hjemme på fritiden, økt glede og engasjement spesielt knyttet til å skulle delta på gården. I noen tilfeller kom det også frem erfaringer med at elever overførte noen av sine erfaringer inn i skolesituasjonen, men dette gjaldt ikke for alle elevene.

Når det gjelder beboerne og deres erfaringer så er de også i en prosess hvor flere forhold spiller inn på deres rehabilitering. Likevel er det tydelig at elevene påvirker miljøet på gården og deres rehabiliteringsprosess. Både i forhold til økt trivsel, men ikke minst muligheten med å få være til hjelp for andre, og å få tatt i bruk egenerfaring på en positiv måte. Dette gir både motivasjon og mestring og mening. Hvor mye og hvordan denne prosessen påvirkes vil være ulikt og individuelt. Vi ser også at ansvar for elevene kan bidra positivt, men også negativt, dersom det blir for krevende i forhold til egne utfordringer og prosesser. Dette må derfor balanseres, og gode rutiner for avlastning må videreføres i JegEr Ung-tilbudet, slik at beboernes egen rehabiliteringsprosess ikke blir skadelidende dersom belastningen skulle bli for stor.

Oppsummert

Oppsummert kan vi konkludere med at det skjer helsefremmende arbeid og prosesser på Jegersberg gård, både for elevene i JegEr Ung, og for beboerne som er involvert med elevene. Det er faktorer til stede i miljøet som virker å bidra til «bedringsprosessene» – slik som fellesskapet, den relasjonelle tilnærmingen, arbeidet som blir gjort for at både elever og beboere skal erfare mestring og å finne egne ressurser, se nye muligheter m.m. Resultatene viser at det skjer noe i møtet mellom elevene og de som bor på gården gjennom fellesskapet og arbeidsoppgavene de utfører i sammen. Beboerne får være veivisere for elevene, noe som får betydning for deres egen rehabiliteringsprosess, samt at elevene får innsikt i eget og andres liv og erfarer at alt ikke er enkelt, men at det går an å jobbe med utfordringer slik at vanskelige ting i livet blir bedre.

Gjennom tilbudet på Jegersberg gård har Kristiansand kommune lagt til rette for at ulike grupper mennesker møtes. Samarbeid og ansvar for elever er et unikt element i rehabiliteringsprosessen for beboerne, og det er en unik mulighet for elever, foresatte og skoleansatte å samarbeide med mennesker med egenerfaring med rus. Mentorordningen virker å bidra positivt for alle parter, der også beboere uten mentoransvar for elever virker og profiterer i egen rehabilitering på at det er elever på gården gjennom JegEr Ung.

Innledningsvis ble noen av målsettingene Kristiansand sin kommuneplan samfunnsdel 2020–2030 «Sterkere sammen – Kristiansand mot 2030» nevnt. Blant annet målsettingen om å «skape trygge og gode møteplasser mellom mennesker på tvers av ulikheter, samt «sikre at barn og unge blir verdsatt som den de er, og utvikler ferdigheter i å mestre eget liv» m.fl. (Kristiansand kommune, 2020, s. 12–13). Ut ifra våre resultater konkluderes det med at Jegersberg gård og JegEr Ung-tilbudet kan plasseres innenfor disse målsettingene. Jegersberg gård kan sies å være en møteplass som inkluderer ulike mennesker og bidrar til at både elever og beboere får utviklet nye ferdigheter gjennom mentoring og bruk av egenerfaring – som bidrar til mestring av eget liv.

Tilbudet JegEr Ung og rehabiliteringstilbudet på gården kan vurderes til å være i tråd med Helsedirektoratets tenkning, da Helsedirektoratet (2012, s. 5) påpeker at «innsatser som å bidra til gode oppvekstvilkår, utjevne sosiale forskjeller, hindre marginalisering av grupper og å forebygge dropouts i skolen, er eksempler på innsatser som vil virke positivt når det gjelder forebygging av rusproblematikk».

6. Avsluttende kommentar

Resultater fra prosjektets andre år underbygger i stor grad funn fra første prosjektår når det gjelder erfaringene til elevene, foresatte og elevenes kontaktlærere/assistenter. Elevene trives godt i tilbudet, og det er tydelig fra de ulike informantgruppene at elevene får et sosialt utbytte av tilbudet på gården. Datagrunnlaget viser at JegEr Ung først og fremst skal være et tilbud som skiller seg fra vanlig skole, og at det ikke er lagt opp til at tilbudet skal drive med opplæring som på skolen. Likevel tilrettelegger de for undervisning i noen tilfeller der dette er et ønske fra eleven og skolen. Dette skjer gjerne ved en løsning der en lærer kommer innom for å jobbe i en kort periode med en elev i matematikk e.l. Hvorvidt alternative læringsarenaer arbeider med faglige kompetansemål virker å være ulikt, og er et område som den enkelte skole har ansvar for å avklare i hvert enkelt tilfelle jf. Opplæringslova (1998). Samtidig er det tydelig at når det gjelder elevgruppen som kommer til Jegersberg gård, så er det andre ting enn det rent faglige elevene først og fremst har behov for. Trygghet, mestring, økt selvtillit er noe flere av elevene virker å trenge før de er mottakelige for den faglige læringen. Nettopp dette påpeker flere av lærerne: «tilbudet skulle først og fremst ivareta hans/hennes mentale helse», uttalte en. Funn i studien viser at det er nettopp dette som skjer i JegEr Ung. Ut ifra elevenes egne besvarelser og samtaler, så kommer det frem at de trives, at de kjenner seg trygge og flere uttaler at de har fått økt selvtillit. Utviklingen de har hatt, har for noen gjort det enklere å komme tilbake til skolen. Dette gjelder ikke alle, og hver enkelt har sin egen individuelle prosess. I denne prosessen finner vi at beboernes tilnærming til elevene og bruk av egenerfaring, i noen tilfeller er med både til å motivere elevene for å ta utdanning, men også til å jobbe med egne utfordringer, samt unngå rus.

Viktige resultater fra årets evaluering, er hvordan beboerne på Jegersberg gård opplever å ha barn på gården. Resultatene viser tydelig at elevenes nærvær skaper glede og økt trivsel på gården. Det blir mer «lek og moro» med barn til stede, i tillegg til at beboerne opplever at de er rollemodeller når elevene er der. Dette medfører at de endrer noe av egen væremåte. De fleste gir gode tilbakemeldinger på dette, og at det oppleves både givende og motiverende å få kunne være til hjelp for barn og unge som sliter. Samtidig kommer det tydelig frem at dette også kan være utfordrende, da de selv er i en rehabiliteringsprosess og kan ha tøffe dager, noe som kan gjøre det utfordrende å ha ansvar for barn for eksempel som elev-mentor. Beboerne må derfor balansere dette med å være til hjelp, og hva de selv har behov for. Det er også eksempler på at enkelte har måttet ta pause i en periode som elev-mentor. Intervjudataene viser at nye beboere i rehabiliteringstilbudet ikke skal være mentor for barna før de har gått en stund i egen prosess, i tillegg til at daglig leder i JegEr Ung og andre med ansvar for inntak av elever, er bevisst hvem de utfordrer til å bli elev-mentorer. De utfordrer i hovedsak beboere som de ser har et potensiale til å kunne klare denne rollen. Datagrunnlaget viser at en god oppfølging av elev-mentorene viktig for at både JegEr Ung-tilbudet og beboernes rehabiliteringstilbud skal fungere etter hensikten.

Litteratur

- Arnesen, S.M.K. (2023). «Fra klassens bråkmaker til arbeidskar». Ungdommers fortellinger om gård-skole-tilbudets betydning for personlig utvikling og yrkesvalg. *Fontene forskning*, 16(2), 44-57. <https://fontene.no/forskning/fra-klassens-brakmaker-til-arbeidskar-ungdommers-fortellinger-om-gardskoletilbudets-betydning-for-personlig-utvikling-og-yrkesvalg-6.584.1011924.dc7bfaff04>
- Arnesen, S. M. K. & Helmersen, M. (2022). «Barn og unge på Jegersberg gård – JegEr Ung». *Alternativt opplæringstilbud for elever i Kristiansand kommune*. (NORCE Rapport nr. 45-2022). NORCE Helse og Samfunn. <https://hdl.handle.net/11250/3040492>
- Arnesen, S. M. K. & Jentoft, N. (2022). *Hommedal skolegård: Prosjektperiode 2020–2022: «En annerledes dag»*. (NORCE-rapport 21-2022). NORCE Helse og Samfunn. <https://hdl.handle.net/11250/3022321>
- Basta (u.å.). *Basta!* Hentet 20.1.2024 fra <https://basta.se/>
- Borg, M., Karlsson, B. & Stenhammer, A. (2013). *Recoveryorienterte praksiser. En systematisk kunnskapssammenstilling*. (Rapport nr. 4/2013). Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid (NAPHA). <https://napha.no/multimedia/4281/NAPHA-Rapport-Recovery-web.pdf>
- Braun, V., & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative research in sport, exercise and health*, 11(4), 589–597. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>
- FNs barnekonvensjon (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter. Vedtatt av de forente nasjoner 20. november 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991*. (Barne- og familiedepartementet). https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Hansen, I. L. S., Tofteng, M., Flatval, V. S. & Holst, S. L. (2020). *Evaluering av opptrappingsplanen for rusfeltet*. Fjerde statusrapport. Fafo-rapport 2020:29. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/evaluering-av-opptrappingsplanen-for-rusfeltet-6>
- Havnes, M. D. (2023). «Nå er jeg som alle andre elever». *En kvalitativ studie av JegEr Ung som alternativ opplæringsarena*. [Masteroppgave]. Universitetet i Agder. <https://hdl.handle.net/11250/3081672>
- Helsedirektoratet (2012). *Opptrappingsplan for rusfeltet - resultat og virkemidler. Rapport IS-1999*. https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/opptrappingsplanen-for-rusfeltet-resultat-og-virkemidler/Opptrappingsplanen%20for%20rusfeltet%20%E2%80%93%20resultat%20og%20virkemidler.pdf/_attachment/inline/453644d3-8408-4ae4-8cf9-696859ce7455:b4fa2ab5da262ca582734483d71b3ddc70219afe/Opptrappingsplanen%20for%20Orusfeltet%20%E2%80%93%20resultat%20og%20virkemidler.pdf
- Helsedirektoratet (2023). *Rehabilitering, habilitering, individuell plan og koordinator. Nasjonal veileder*. <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/rehabilitering-habilitering-individuell-plan-og-koordinator/malgrupper-og-virkeomrade-for-veilederen>
- Helse- og omsorgsdepartementet (2022, 21. september). *Kommunalt rusarbeid*. <https://www.regjeringen.no/no/tema/helse-og-omsorg/helse--og-omsorgstjenester-i-kommunene/kommunalt-rusarbeid/id443433/>
- Jegersberg gård (u.å.). *Jegersberg gård*. Hentet 12. januar 2024. <https://www.jegersberggaard.no/>

- Jegersberg gård (2015, 7. januar). *Jegersberg Gård Rehabiliterings- og kompetansesenter 07.01.15*. Statusrapport.
https://www.jegersberggaard.no/filer/Statusrapport_Jegersberg_ga%CC%8Ard.pdf
- Jick, T.D. (1979). Mixing qualitative and quantitative methods: Triangulation in action. *Administrative Science Quarterly*, (24)4, pp. 602–611. <https://doi.org/10.2307/2392366>
- Kristiansand kommune. (2020). *Sterkere sammen – Kristiansand mot 2030. Kommuneplanens samfunnsdel 2020-2030*. Vedtatt i bystyret 23. september 2020.
https://www.kristiansand.kommune.no/contentassets/a24ef3a9861b4fdab0d2f208d3d7bceb/15.10.20_kristiansand-kommune---rev.-rapp.-samfunnsdel-komm.plan_06.10.20.pdf
- Kvale, S. (2001). *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal akademisk.
- Lave, J. & Wenger, E. (2003). *Situerte læring og andre tekster* (4 utg.). Hans Reitzel.
- Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester (2011).
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30>
- Mathisen, P. (2015). *Mentor. Mentoring i teori og praksis* (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Mathison, S. (1988). Why triangulate? *Education Researcher*, 17(2): 13–17.
- Morgan, D.L. (1998). *The focus group guidebook*. SAGE publications
- NAPHA (u.å). *Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid. Recovery*. Hentet 25. januar 2024. <https://napha.no/content/13883/recovery>
- Neess, J. S. (2023). *Mentorordning på Jegersberg gård. En kvalitativ studie av en rolle som mentor i egen rusrehabilitering*. [Masteroppgave]. Universitetet i Agder.
<https://hdl.handle.net/11250/3081671>
- NESH (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, jus og teologi*.
<https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>
- Opplæringslova (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa* (LOV-201906-21-60). <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=opplæringslova>
- Parsloe, E. & Wray, M. (2000). *Coaching and Mentoring*. Kogan Page Limited.
https://books.google.no/books?id=PRFdEkBMF4sC&printsec=frontcover&hl=no&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Radlick, R. L., & Mevatne, M. (2023). Mentoring for inclusion: A scoping review of the literature. *Nordisk velfærdsforskning | Nordic Welfare Research*, 8(1), 65–79.
<https://doi.org/10.18261/nwr.8.1.6>
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Universitetsforlaget.
- Ryen, A. (2012). *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Fagbokforlaget.
- SanPatrignano (u.å.). *SanPatrignano*. Hentet 25. januar 2024. <https://www.sanpatrignano.org/en/>
- Samarbeidsavtale mellom Kommunalområdet skole og SFO og Jegersberg gård, 2020
- Sosialtjenesteloven (2009). *Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen*. (LOV-2009-12-18-131). <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-12-18-131?q=sosialtjenesteloven>

- Spencer, R., & Liang, B. (2009). "She gives me a break from the world": formal youth mentoring relationships between adolescent girls and adult women. *The Journal of Primary Prevention*, 30(2), p. 109–130. <https://doi.org/10.1007/s10935-009-0172-1>
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget.
- Topor, A., Larsen, I. B. & Bøe, T. D. (2020). *Recovery – fra personlig reformasjon til sosial transformasjon*. Hentet fra Mad in the World 23.01.2024: <https://www.madinnorway.org/2020/05/recovery-sosial-transformasjon/>
- Triple R project (u.å). Triple r: Rehabilitation for Recovery and Reinsertion. Manual on rehabilitation and recovery of drug users. Hentet 25. Januar 2024. Co-founded by the European Union. <https://www.sanpatignano.org/wp-content/uploads/2020/10/Manual-on-rehabilitation-and-recovery-of-drug-users.pdf>
- Utdanningsdirektoratet. (2010). *Bruk av alternative opplæringsarenaer i grunnskolen*. Rundskriv Udir-3-2010. <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Innhold-i-oppleringen/Udir3-2010-Bruk-av-alternative-opplaringsarenaer-i-grunnskolen/>
- Utdanningsdirektoratet (2021). *Veilederen Spesialundervisning*. <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/elever-med-sarskilte-behov/veilederen-spesialundervisning/>
- Utdanningsdirektoratet (2022). *Et inkluderende læringsmiljø*. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/3.-prinsipper-for-skolens-praksis/3.1-etinkluderende-laringsmiljo>
- White, S., Foster, R., Marks, J., Morshead, R., Goldsmith, L., Barlow, S., Sin, J. & Gillard, S. (2020). The effectiveness of one-to-one peer support in mental health services: a systematic review and meta-analysis. *BMC Psychiatry* 20, 534. <https://doi.org/10.1186/s12888-020-02923-3>